

A külhoni magyarok aktív választójoga kelet-közép-európai összevetésben

Jelige: BAV 105

Tartalom

1.: Bevezetés.....	4
1. 1.: A szakdolgozat témája, célja, kutatási kérdése, hipotézise	4
1. 2.: A módszertan rövid leírása	5
1. 3.: A jelentősebb irodalmak áttekintése.....	6
2.: Módszertan	7
2. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?.....	8
2. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?	8
2. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?	9
2. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?.....	10
3.: Magyarország: út a külhoni állampolgárok választójogáig.....	11
3. 1.: Előzmények	11
3. 2.: Változások 2010 után	11
3. 3.: A külhoni választók lehetséges száma, pártpreferenciája	13
4.: Magyarország: a külhoniak választójogának szabályozása	14
4. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?.....	14
4. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?	15
4. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?	16
4. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?.....	17
5.: Kelet-közép-európai és kelet-európai államok: a külhoniak választójogának szabályozása.....	19
5. 1.: Bulgária	19
5. 2.: Csehország.....	21
5. 3.: Észtország.....	23
5. 4.: Horvátország.....	25
5. 5.: Lengyelország.....	27
5. 6.: Lettország	29
5. 7.: Litvánia.....	31
5. 8.: Románia.....	33
5. 9.: Szlovákia	35
5. 10.: Szlovénia	37
6.: Konklúzió.....	39
Függelék	42
Irodalomjegyzék.....	48

Jogszabályjegyzék	48
További források	50

1.: Bevezetés

1. 1.: A szakdolgozat témája, célja, kutatási kérdése, hipotézise

A szakdolgozat témája az újonnan (a 2010-es országgyűlési választásokat követő parlamenti és kormányzati ciklusban) elfogadott magyar választási eljárási és anyagi jogi törvény külhoni magyarok választójogával kapcsolatos szabályozásának mélyebb elemzése, az arról kialakított fontosabb szakértői vélemények, kommentárok összegyűjtése és értékelése, valamint a szabályozás összehasonlítása egyes európai uniós tagállamok hasonló, a törvényhozási választásokra vonatkozó jogszabályaival. A 2010-es választásokon minősített parlamenti többséget szerző keresztény-konzervatív kormánykoalíció, bár választási programjában csak felszínesen, elnagyoltan utalt rá („Magyarország következő kormányának a nemzeti ügyek kormányának kell lennie.”¹), intézkedéseivel határozott lépéseket tett a határontúli, részben vagy egészben magyar identitással rendelkező csoportok magyarországi politikába történő becsatornázása érdekében. Ezen intézkedési sorozat része volt a 2012-ben hatályba lépett Alaptörvény nemzetfogalmának elődjéhez képest történő megváltoztatása, az állampolgársági törvény kedvezményes honosításra vonatkozó rendelkezéseinek kiterjesztése, és – az előbbiekből következően – a választójog megadása a belföldi lakcímmel nem rendelkező magyar állampolgároknak. A jogszabályok megalkotásának közpolitikai motivációit és alkotmányjogi sajátosságait mindenképpen érdemes vizsgálni, hiszen hatásukra 2014-től kezdődően akár több százezer fővel növekedhet az országgyűlési választásokon aktív választójogukat gyakorolni kívánó polgárok száma, ami nagyban befolyásolhatja a voksolások kimenetelét.

A dolgozat célja azonban nem elsősorban a változások bemutatása és értékelése, hanem a kialakult helyzet összevetése az Európai Unió más tagállamainak külhoniak aktív választójogára vonatkozó szabályozásával. Az olyan, az európai alkotmányjogászok által elismert, jelentős testületek, mint az Európa Tanács független alkotmányjogászokból álló tanácsadó szerve, a Velencei Bizottság, támogatják, a jogállami eszméknek megfelelően tartják egy adott állam külhoni polgárainak választójogát (annak ellenére, hogy az közvetlenül nem következik az európai emberi jogi hagyományból), ennek megfelelően Európa legtöbb állama alkalmazza is ezt a gyakorlatot. Terjedelmi és kapacitásbeli okokból azonban a

¹ Nemzeti ügyek politikája, 2010 (A Fidesz–KDNP választási programja), 21. oldal: (http://static.fidesz.hu/download/481/nemzeti_ugyek_politikaja_8481.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. február 5.)

szakdolgozat nem terjedhet ki az Európai Unió egészére, ezért – a részben közös történelem és fejlődés okán – azon a kelet–közép–európai államok jogrendszerét vizsgálja, hasonlítja össze a magyarországival, amelyek 2004-ben (Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Szlovákia, Szlovénia), 2007-ben (Bulgária, Románia), illetve 2013-ban (Horvátország) csatlakoztak az Unióhoz.

Így tehát a kutatás elsődleges kérdése az, hogy az egyes államok mennyire nehezítik vagy könnyítik meg a hosszabb-rövidebb ideig határon túl élő, tartózkodó polgáraik választójogának gyakorlását különböző eljárási szabályokkal, illetve hogy mekkora teret engednek a külföldön élőknek az országos politika (jelen esetben az országgyűlési választások eredményének) alakítására. Ezeket a kérdéseket a magyar szabályozás tükrében kívánja vizsgálni a dolgozat, vagyis mindenekelőtt a hazai törvények által biztosított jogok erősségére mutat rá.

A szakdolgozat hipotézise az, hogy a magyar szabályozás európai összehasonlításban viszonylag erős jogosítványokat biztosít a határontúli választóknak, azt a kialakítandó lista első felébe tudjuk rangsorolni. Ez a feltételezés visszavezethető a törvényeket betervező és megszavazó kormánypártok, a Fidesz és főleg a KDNP ideológiájára, amelynek a 2004-es, többek között az egyszerűsített honosítással (kettős állampolgársággal) kapcsolatos, eredménytelenül végződött népszavazás óta visszatérő, hangsúlyos eleme volt a nemzetpolitika. (Bár tény, hogy konkrét terveiket a kormányváltás előtt csupán elejtett megjegyzésekből, félmondatokból lehetett sejteni.²) Több, később részletesebben is elemezni kívánt felmérés azt mutatja, hogy a jelenlegi kormánypártok támogatottsága viszonylag magas néhány magyar nemzetiségűek lakta határontúli Kárpát-medencei területen, vagyis közpolitikai érdeke is fűződik a jobboldalnak az erős jogosítványok megadásához.

1. 2.: A módszertan rövid leírása

A feladat elvégzésének legszemléletesebb módja egy olyan, összetett, több változót tartalmazó mérőszám kialakítása, amely az európai választási szabályozások főbb eljárási és anyagi jogi szempontjait veszi sorra, és osztályozza azokat. Ezzel a módszerrel kialakítható egy rangsor a vizsgált államok között, amelyben elhelyezhető a magyar szabályozás, vagyis meghatározható, hogy a magyar állam nemzetközi összehasonlításban mennyire erős

² Orbánt 'kötelezi a 2004-es népszavazás eredménye'. Népszabadság Online (az MTI nyomán), 2009. október 18. (http://nol.hu/belfold/orbant_kotelezi_a_2004-es_nepszavazas_eredmenye_) (Utolsó megtekintés: 2014. február 5.)

jogosítványokat biztosít külhoni állampolgárainak. A mérőszám változóinak részletesebb ismertetése a 2. *Módszertan* című fejezet témája.

1. 3.: A jelentősebb irodalmak áttekintése

A témával kapcsolatos irodalmakat alapvetően két csoportra lehet bontani. Az első a 2010 utáni magyarországi változásokra reflektáló tanulmányok, írások halmaza, míg a második az európai gyakorlatot, illetve többi európai állam pontos szabályozását bemutató források összessége.

Az alapot természetesen azok az – anyagi jogi³ valamint eljárási⁴ – törvények jelentik, amelyek a magyarországi országgyűlési választások lebonyolítását meghatározzák. A jogszabályok értelmezését megkönnyíti, ha számításba vesszük azokat a főbb kommentárokat, amelyek a kihirdetések után születtek. Ezek közül talán a legfontosabb a Velencei Bizottság jelentése,⁵ amely öt bekezdésben véleményezi a külhoni állampolgárok választójogát.

Számos politikaelemző-cég számolt be tanulmányban az új választási rendszer főbb jellemvonásairól, várható hatásairól. Ilyen a kormánypártokhoz köthető Századvég⁶ és Political Capital írása⁷ is, amelyek hosszabban foglalkoznak a külhoni választópolgárok lehetséges számával, választási aktivitásukkal, szavazataik súlyával, a választójogi kiterjesztés nemzetpolitikai dimenzióival is. Részben utóbbit boncolgatja a Fundamentum című emberi jogi folyóiratban megjelent tanulmányában Majtényi Balázs.⁸

A szakdolgozat egy lényeges célja, hogy a kiválasztott európai uniós tagállamok jogszabályait csoportosítsa, tipizálja különböző szempontok alapján, hogy később rangsort tudjon

³ 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról

(http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_20.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁴ 2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_24.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁵ Venice Commission (2012): Joint Opinion on the Act on the Elections of Members of Parliament of Hungary (CDL-AD(2012)012). 41.–45. bekezdés. ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2012\)012-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2012)012-e)) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁶ Századvég Alapítvány (2013): A határontúli magyarok választójoga – Európában elfogadott megoldás született In üő.: Az új magyar választási rendszer. (http://szazadveg.hu/ld/w0w1i5r5l9k1k8j9f8i7_az-uj-magyar-valasztasi-rendszerSzazadveg-tanulmany130802.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁷ Juhász Attila–László Róbert (2012): A külhoni magyar állampolgárok választójoga. In: Political Capital: Félúton a választási reform (http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/PC-FES_ConferencePaper_FelutonAValasztasiReform_120417.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁸ Majtényi Balázs (2011): Történelmünk hagyománya. Fundamentum, 15 (2): 56–61. (<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/11-2-04.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

felállítani. Ebből a szempontból fontos a Velencei Bizottság egy másik, 2011-es jelentése,⁹ amely a határontúli állampolgárok szavazati jogának témájában íródott. Ez a jelentés megkülönbözteti az államokat abból a szempontból, hogy a határontúliak választójoga milyen törvényi megalapozást kapott, kategorizálja a külföldi állampolgárokat a külföldön tartózkodás időtartama szerint, valamint az államok szabályozásait is, például a regisztráció megléte és módja, valamint maga a szavazás módja szerint is. A rendszer leglényegesebb elemének az anyagi jogi kérdéseket tartja, vagyis, hogy kiket és hogyan juttatnak a parlamentbe a határontúli szavazók, mely választókerületekhez számolják szavazataikat. Ezek a források a dolgozat módszertani szempontjainak alapjait is jelentik.

A téma jelentős irodalmának számítanak az EUDO Kutatóközpont állampolgársági platformjának választójogi országtanulmányai, amelyek a határontúli polgárok lehetőségeiről is beszámolnak.¹⁰ Fontos írás továbbá az Alapjogokért Központ tanulmánya,¹¹ amely az EU-tagállamok parlamenti választásokra vonatkozó rendelkezéseit a külföldi választójoga szempontjából vizsgálja. Ez a tanulmány azonban önmagában nem kielégítő részletességű és hitelességű, így csak az adatok körültekintő felhasználásával, azok más forrásokból (például az államok joganyagából) történő ellenőrzésével vehető számításba.

2.: Módszertan

A dolgozat célja a külföldi magyar állampolgárok választójogára vonatkozó szabályozás összehasonlítása más európai államok hasonló jogszabályaival, majd azok között egy sorrend felállítása, aszerint, hogy mennyire erős jogosítványokat biztosítanak az országgyűlési választások eredményébe való beleszólásra. Ezt az összehasonlítást néhány, előre meghatározott szempont szerint kell megtenni, amelyek mindegyikére egytől ötig terjedő pontszám kerül kiosztásra. A hét szempont¹² négy főbb csoportba osztható, amelyek közül kettő (az 1. és a 2.) az anyagi jogi, kettő (a 3. és a 4.) az eljárási kérdésekre világít rá.

⁹ Venice Commission (2011): Report on out-of-country voting (CDL-AD(2011)022) ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)022-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)022-e)) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁰ EUDO Citizenship: Electoral Rights Reports. (<http://eudo-citizenship.eu/electoral-rights/electoral-rights-reports>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹¹ Alapjogokért központ (2013.): Egy a sok közül. (http://alapjogokert.hu/wp-content/uploads/2013/09/eu_szm_02_final.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹² A kutatási szempontok tételes leírása a Függelékben található.

2. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

Talán ez az első és legfontosabb kérdés a határöntúliak választójogával kapcsolatosan, a válasz pedig nagyban függ az adott állam által alkalmazott választási rendszertől. Pártlistás, arányosságra törekvő rendszerek esetében egyértelműbb a helyzet, hiszen általában az ország egész területe egy nagy választókerületet jelent, a külhoni szavazatokat egyszerű a belföldiekhez hozzáadni. A többségi elvet szem előtt tartó rendszereknél fennáll a lehetősége annak, hogy a külhoni szavazatok számára speciális (akár a világ egészét lefedő) választókerületeket hozzanak létre, illetve megtehetik azt is, hogy a külföldről érkező voksokat egy előre kiválasztott belső választókerület eredményébe számítják bele.

A jogrendszerek rangsorolásának alapja ebben az esetben az, hogy közvetlenül bele tudnak-e szólni parlamenti mandátumok sorsába a határöntúli polgárok. Öt pontot – természetükből adódóan – a speciális választókerületekkel operáló szabályozások érdemelnek, hiszen ezek lehetőséget adnak a külhoniak érdekeit szem előtt tartó képviselők választására. A teljesen arányos választási rendszerek közül a szabadlistás szisztémák kaphatnak az átlagosnál magasabb pontszámot, hiszen esetükben a választópolgárok közvetlenül dönthetnek a lajstromok sorrendjéről, esetlegesen egy, a külhoniak iránt elkötelezett jelöltet is bejuttathatnak. A teljesen arányos, rugalmas listát alkalmazó rendszerek három, a vegyes, rugalmas listát alkalmazó szisztémák két pontot kaphatnak. A többi esetben a külföldi választói akarat „feloldódhat” az állam területén élők voksaiban, így ezek a megoldások mindössze egy pontot érnek.

2. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A Velencei Bizottság külhoni választójogról szóló jelentésének¹³ hatodik bekezdése a határöntúli polgárok három csoportját különbözteti meg. Az elsőbe azok a személyek tartoznak, akik csupán személyes okokból vagy üzleti ügyeik miatt tartózkodnak külföldön az adott szavazás napján. A második halmaz azokat a polgárokat tartalmazza, akik az első csoportba tartozókhoz képest valamivel hosszabb ideig vannak idegenben, rendszerint időszakos munkavégzés vagy tanulmányok miatt. A harmadik kategória a hosszú ideje, folyamatosan külföldön élőket jelenti, akik állandó lakhellyel rendelkeznek, vagy akár kettős állampolgárok is. Az első két csoportot a dolgozat együtt kezeli, hiszen a jogrendszerek

¹³ Venice Commission (2011): Report on out-of-country voting (CDL-AD(2011)022) ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)022-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)022-e)) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

általában belföldi lakcímmel való rendelkezés szerint kategorizálják külföldi állampolgáraikat.

Az összehasonlítás két legfontosabb kérdése ebben az esetben az, hogy az anyagi jogi szabályozást tekintve tesznek-e különbséget az egyes határontúli kategóriákba tartozók között, illetve, hogy tesznek-e különbséget a külhoniak egészének csoportja és a belföldön szavazók között. Jó negatív példa a 2010-es országgyűlési választásokig bezárólag alkalmazott magyar szabályozás, amely belföldi lakcímmel kötötte a szavazati jogot, vagyis a külhoniak harmadik csoportját teljesen kizárta annak gyakorlásából. A két változó közül az első kétértékű: diszkrimináció esetén egy, egyébként pedig a maximális öt pont jár. A második szempont esetén hármás pontszám is kapható, ha a jogalkotó a két külhoni csoport egyikét különbözteti meg hátrányosan a belföldön voksolókkal szemben.

2. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

A legtöbb európai állam esetében a külföldről szavazni kívánó polgároknak fel kell vetetniük magukat a választási névjegyzékbe, vagyis regisztrálniuk kell. Államonként eltérő a szabályozás arra vonatkozóan, hogy ezt az eljárást milyen hivatalok végzik (leggyakrabban a diplomáciai kirendeltségek feladata, de más országos hatóságok is képbe kerülhetnek).

Az összehasonlítás alapjai ebben az esetben a kényelmi szempontok lehetnek, vagyis, hogy a választó számára mekkora megterheléssel jár a regisztrációval kapcsolatos adminisztráció. A két szempont egyike azt tanulmányozza, hogy minimum hány nappal a szavazás előtt szükséges regisztrálni. Nyilvánvalóan kényelmesebb, ha minél később kell leadni a szükséges dokumentációt, ennek megfelelően, ahogy távolodik a határidő a választás napjáról, az adott pontszám is csökken, méghozzá tizenöt naponként. Ha például a választást megelőző egy-tizenöt nap a regisztráció határideje, akkor négy pont jár, míg ha a választás előtti negyvenhatodik-hatvanadik nap, akkor csupán egy egység írható jóvá. Ha nem szükséges külön regisztrálni, vagy a választás napján, a szavazóhelyiségben is elintézhető, öt pont jár. A másik jelentős tényező, hogy az adott hivatalban személyesen meg kell-e jelenni, vagy elintézhető a procedura postai úton, illetve elektronikusan. Az első esetben egy, míg az utóbbiaknál kettő, illetve három pont jár. Öt ponttal gazdagodnak a névjegyzékbe vételt állampolgári beavatkozás nélkül elvégző jogrendszerek, négy pont pedig abban az esetben kapható, ha csupán egyszer, a belföldi lakcím megszűntekor, vagy az állampolgárság megszerzése után kell regisztrálni.

2. 4.: Hogyan szavazhatnak a külföldiek?

A szavazás technikai lebonyolításának összehasonlítási szempontjai hasonlóak a regisztrációéhoz, vagyis ebben az esetben is a választópolgár kényelme a legfontosabb szempont. A Velencei Bizottság jelentése öt lehetséges szavazási módot különböztet meg: egyes államok csak a személyes szavazást engedélyezik, más szabályozások viszont lehetővé teszik a levélben való választást, a meghatalmazott útján történő voksolást, a választás napjára eső rövid külföldi látogatás esetén az előre történő szavazást, valamint az elektronikus úton való választást. A szavazási metódusok meglétéért egy-egy pont írható jóvá. Egy másik szempont a legkönnyebben elérhető szavazási mód adminisztrációs terheit veszi figyelembe. A nehézkes és sok esetben igazságtalan személyes szavazás egy, a levélben történő voksolás három, míg az elektronikus választás pedig öt pontot ér.

3.: Magyarország: út a külhoni állampolgárok választójogáig

3. 1.: Előzmények

A rendszerváltás folyamatának egyik legfontosabb közjogi újítása a demokratikus, többpárti politikai rendszer kritériumainak megfelelő választási rendszer megalkotása volt. Ez az újonnan szerveződő ellenzéki pártok és mozgalmak gyűjtőszervezetévé vált Ellenzéki Kerekasztal (EKA) és az állampárt, a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) 1989-es tárgyalásai után nyerte el végleges formáját. A Nemzeti Kerekasztal (NEKA) keretein belül zajló egyeztetések szereplői jellemzően saját aktuálpolitikai érdekeiket tartották szem előtt, igyekeztek olyan szabályozást javasolni és érvényre juttatni, amelyről úgy gondolták, maximalizálja jövőbeli parlamenti mandátumaik számát.¹⁴ Az arányos rendszer-többségi rendszer-vita mellett több jelentős kérdés – így a külhoni magyarok választójogára vonatkozó is – elsikkadt, melynek eredményeképp az utolsó nem demokratikusan választott parlament által elfogadott törvény belföldi lakcímhez kötötte¹⁵ az aktív és a passzív választójog gyakorlását, ami megfelelt az addigi gyakorlatnak. Ezzel a Velencei Bizottság (korábban említett) külhoniállampolgár-tipológiájának harmadik csoportját kizárta a választójog gyakorlásából a jogalkotó, viszont az első két csoport tagjai (a belföldi lakcímmel rendelkezők, de hosszabb-rövidebb ideig külföldön tartózkodók, élők) a külképviseleti névjegyzékekbe való felvételt követően szavazhattak.¹⁶ Az 1990 és 2010 között megtartott hat országgyűlési választást e törvény alapján bonyolították le.

3. 2.: Változások 2010 után

A megelőző tizenkét évet jellemző, a bal- és a jobboldal közötti viszonylag kiegyenlített parlamenti mandátumarány felborult az alkotmányos jobboldalt teljes egészében lefedő, keresztény-konzervatív orientációjú Fidesz–KDNP-pártszövetség 2010-es országgyűlési választási győzelmét követően. A kétharmados, minősített parlamenti többséghez jutó kormánykoalíció felhatalmazva érezte magát arra, hogy a magyar állam közjogi rendszerét – a

¹⁴ Századvég Alapítvány (2013): A rendszerváltozás utáni magyar választási rendszer létrejötte. In üő.: Az új magyar választási rendszer. (http://szadveg.hu/ld/w0w1i5r5l9k1k8j9f8i7_az-uj-magyar-valasztasi-rendszerSzadveg-tanulmany130802.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁵ 1989. évi XXXIV. törvény az országgyűlési képviselők választásáról. 2. § (3), (4). (http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/1989_XXXIV_1998_ogy.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁶ 1997. évi C. törvény a választási eljárásról. 20/A–20/D § (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_8.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

saját elképzelése szerint – teljes mértékben átszabja. Ennek, ha nem is az első, de a legfontosabb lépése Magyarország Alaptörvényének 2011-es elfogadása, amely az 1949-ben alkotott, a rendszerváltás idején teljes mértékben átdolgozott Magyar Köztársaság Alkotmányát írta felül.

Az új alaptörvény nemzetfogalma igencsak eltér az elődjében alkalmazottól. Majtényi elemzése¹⁷ szerint a demokratikus alkotmányok egyik fontos ismérve a politikai nemzet fogalmának használata, amely nem etnikai alapú, vagyis az állam területén élő polgárok, országlakosok összességét morálisan egyenlőként kezeli. Ezzel szemben az alaptörvény a kulturális nemzet fogalmát preferálja, amely a 20. század kelet-közép-európai politikai viharai miatt az egész térségben máig uralkodó. Magyarország esetén ez a felfogás a külhoni magyarok az ország területén élő nemzetiségekkel szembeni felülértékelését jelenti. Ez az attitűd megjelenik a jogszabály preambulumban,¹⁸ amely „az elmúlt évszázad viharaiiban részekre szakadt nemzetünk” kitételt követően a nemzetiségekről csupán mint „a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők” emlékezik meg, diszkriminálva azokat. Ide sorolható még a kormány által szintén szimbolikus jelentőségüként aposztrofált nemzeti összetartozásról szóló törvény,¹⁹ amely június 4-ét, a „magyarság egyik legnagyobb történelmi tragédiáját”, a trianoni „békediktátum” aláírásának évfordulóját, a nemzeti összetartozás napjává nyilvánította.

A nemzetfogalom megváltoztatásának igénye lehet a magyarázata az állampolgársági törvény 2010-es módosításának is, amely lehetővé tette a magyar felmenőkkel rendelkező, magyar származásukat feltételező, vagy magyar nyelven beszélő nem magyar állampolgárok egyszerűsített honosítását.²⁰ Ebben a helyzetben pedig már szinte magától értetődő volt, hogy az új állampolgárok egyből választójogot is kapnak, amelynek a hátterét az új, 2011-es választási anyagi jogi törvény teremtette meg.²¹

¹⁷ Majtényi Balázs (2011): Történelmünk hagyománya. Fundamentum, 15 (2): 56–61.

(<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/11-2-04.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁸ Magyarország Alaptörvénye. Nemzeti Hitvallás. (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_1.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁹ 2010. évi XLV. törvény a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről.

(<http://www.complex.hu/kzldat/t1000045.htm/t1000045.htm>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

²⁰ 1993. évi LV. törvény a magyar állampolgárságról. 4. § (3).

(http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300055.TV) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

²¹ 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról. 12. § (3).

(http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_20.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

3. 3.: A külhoni választók lehetséges száma, pártpreferenciája

Gyakorlatilag lehetetlen becslést adni arra, világszerte hány magyar állampolgárságú vagy magyar identitású, magyar felmenőkkel rendelkező ember létezik. Módszertani hiba a kérdést az egykori történelmi Magyarország területén élőkre redukálni, hiszen a rövid 20. század kivándorlási hullámai során – például a második világháborút vagy az 1956-os forradalom bukását követően – magyarok százezrei emigráltak például a tengerentúlra, állampolgárságuk pedig nem veszett el. Nem szabad megfeledkezni a 2004-es EU-csatlakozást követő munkaerő-piaci nyitás nyomán Nyugat-Európa államaiban hosszabb-rövidebb ideig munkát vállaló, hivatalosan azonban belföldi lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárok százezreiről²² sem, akik a Velencei Bizottság tipológiájának második csoportjába sorolandók.

Ami a tényeket illeti, a 2014-es országgyűlési választásokra körülbelül 195 ezer belföldi lakcímmel nem rendelkező állampolgár regisztrált,²³ közülük 160 ezren éltek szavazati jogukkal,²⁴ miközben az érvénytelen voksok aránya meglehetősen magas, egyötödös volt. A számokat nagymértékben csökkenti, hogy olyan, nagyszámú magyar nemzetiségű polgár által lakott államok, mint Szlovákia²⁵ vagy Ukrajna,²⁶ nem túlzottan lelkesednek a kettős állampolgárság intézménye iránt. A belföldi lakcímmel rendelkező, de külföldön választani kívánó polgárok közül mindössze 28 ezren kérték felvételüket a külképviseleti névjegyzékekbe,²⁷ és 24 ezren szavaztak. A külhoniak két csoportjába tartozó polgárok így összességében 184 ezer voksot adtak le.

A külhoni magyarok egészének pártpreferenciáiról nyilvánvalóan lehetetlen adatokat gyűjteni, azonban a 2014-ben benyújtott levélszavazási kérelmek majdnem fele Romániából származott, ahol a megelőző években több választási felmérés is készült. A kolozsvári

²² KSH: 335 ezer magyar lakcímű felnőtt él külföldön. Hvg.hu, 2013. július 11. (http://hvg.hu/gazdasag/20130711_KSH_335_ezer_magyar_lakcimu_felnott_el_ku) (Utolsó megtekintés: 2014. február 10.)

²³ Magyarországi névjegyzékkel nem rendelkező névjegyzékbe vett választópolgárok száma (http://www.valasztas.hu/hu/ogyv2014/766/766_5_2.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

²⁴ Beérkezett levélszavazatok száma (http://www.valasztas.hu/hu/ogyv2014/853/853_0.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

²⁵ Nem módosították a szlovák állampolgársági törvényt. Népszabadság Online, 2014. február 11. (http://nol.hu/kulfold/nem_modositottak_a_szlovak_allampolgarsagi_torvenyt) (Utolsó megtekintés: 2014. február 12.)

²⁶ Ukrajnában 'vadásznak' a kettős állampolgárságot igénylő magyarokra. Népszabadság Online, 2011. május 4. (http://nol.hu/kulfold/kettos_allampolgarsag) (Utolsó megtekintés: 2014. február 12.)

²⁷ Alig szavaznak a követségeken. Népszabadság Online, 2014. április 1. (<http://nol.hu/belfold/nem-varhato-nagy-tulekedes-1453567>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet adatai szerint²⁸ 2013-ban a kormánypártok a biztos szavazók 86%-át tudhatták maguk mögött, míg a baloldali pártjai összesen 8%-os eredményre számíthattak. A 2014-es országgyűlési választásokon ennél is nagyobb szavazatarányt ért el a keresztény-konzervatív kormányerő, a levélszavazók között 95%-os támogatottságot élvezett.²⁹ Ezek az adatok jól mutatják, hogy a Fidesz–KDNP-nek igen komoly közpolitikai érdekei is fűződtek a lakcímmel nem rendelkező magyar állampolgárok szavazati jogának megadásához.

4.: Magyarország: a külhoniak választójogának szabályozása

4. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

A választási rendszer módosítása nem a 2010-es kétharmados jobboldali győzelem után vált hangsúlyos témává a magyar politikai közbeszédben, korábban is folyamatosan napirenden volt a parlamenti helyek számának csökkentése, hiszen a népességszámhoz viszonyítva az 1990 és 2010 közötti 386 képviselői szék igen soknak számított európai összehasonlításban.³⁰ Végül a kormány úgy döntött, hogy a 2014-es választásoktól mindössze 199 mandátumot osztanak ki, amelyek közül 93-at országos listán, 106-ot pedig egyéni választókerületekben lehet elnyerni. A kormánypártokon belül hosszas vita folyt arról, létrehozzanak-e speciális egyéni választókerületeket a magyarok által sűrűn lakott területeken (amit több külföldi magyar párt³¹ és szervezet³² is követelt), végül azonban úgy döntöttek, hogy a belföldi lakcímmel nem rendelkezők csak országos listát választhatnak. Ez jócskán csökkenti a magyarországi politikába való beleszólási lehetőségeiket, hiszen az országos listára három

²⁸ Kiss Tamas – Barna Gergő (2013): Erdélyi magyarok és a magyarországi politika. In üő.: Erdélyi magyarok a magyarországi és a romániai politikai térben. Kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Kolozsvár. (http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/Kiss-Barna_-ErdelyiMagyarokAMagyarorszagisARomaniaiPolitikaiTerben_2013.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

²⁹ Az országgyűlési választások eredménye (http://www.valasztas.hu/hu/ogv2014/861/861_0_index.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 13.)

³⁰ Századvég Alapítvány (2013): A rendszerváltozás utáni magyar választási rendszer létrejötte. In üő.: Az új magyar választási rendszer. (http://szazadveg.hu/ld/w0w1i5r5l9k1k8j9f8i7_az-uj-magyar-valasztasi-rendszerSzazadveg-tanulmany130802.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

³¹ A választójogi törvényjavaslatról tanácskozott a KMKF. Erdély.ma, 2011. december 3. (<http://erdely.ma/kozeletunk.php?id=105563>) (Utolsó megtekintés: 2014. február 10.)

³² Legyen Székelyföld különálló külföldi választókerület a magyar választási törvényben!. Székely Nemzeti Tanács, 2011. december 4. (http://www.sznt.ro/hu-sic/index.php?option=com_content&view=article&id=503%3Alegyen-szekelyfoeld-kueloenallo-kuelfoeldi-valasztokeruelet-a-magyar-valasztasi-toervenben&catid=13%3Akoezlemenyek&Itemid=1) (Utolsó megtekintés: 2014. február 10.)

forrásból érkeznek szavazatok.³³ A 2014-es választások esetén (korábban említett) mintegy 160 ezer levélszavazathoz még hozzáadódott körülbelül 4,8 millió belföldi és – a belföldi lakcímmel rendelkező határontúliak által leadott, kisszámú – külképviseleti listás szavazat, valamint a parlamenti küszöböt átlépő pártok egyéni választókerületekben szerzett töredékszavazat-tömege is. A levél- és külképviseleti szavazatok együttesen így mindössze egy listás mandátum sorsát befolyásolták. Mivel azonban a jelöltállításban semmilyen módon nem tudnak részt venni a határontúliak, csak a parlamenti mandátumot szerző magyarországi pártok belső viszonyaitól függ, hogy kerül-e olyan politikus befutó listás helyre, aki az ő érdekeiket meg tudja jeleníteni az Országgyűlésben.

4. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A 2010 és 2014 közötti parlamenti ciklusban elfogadott új választási szabályozás szerint a külhoni választók mindkét csoportja rendelkezik választójoggal a magyar országgyűlési választásokon, ami a korábbi törvénnyel szemben előrelépés. A lakcímmel nem rendelkező külhoniak beemelésénél azonban mintha félmunkát végzett volna a jogalkotó, hiszen számukra kizárólag országos listás szavazati jogot biztosított.³⁴ A lépés jogszerűségéről, etikai vonatkozásairól megoszlanak a vélemények. A Velencei Bizottság indokoltnak tartja³⁵ a választójogi limitet, arra hivatkozva, hogy az ötmillióra becsült külhoni magyarság esetleges egyenrangú voksai túlzott mértékben befolyásolnák a nyolcmillió belföldi szavazópolgárral rendelkező Magyarország parlamentjének összetételét. Kérdéses azonban, hogy előállhat-e Magyarországon olyan belpolitikai helyzet, amely az országot különböző okokból, különböző időben elhagyó polgárok tömeges aktivizálódását, szavazási hajlandóságuk drasztikus növekedését eredményezné.

A Bizottsággal ellentétes véleményt képvisel Jakab András alkotmányjogász.³⁶ Megállapítja, hogy a jelenleg hatályos Alaptörvénynek nem mond ellent a külhoniak „félszavazata”, hiszen „sarkalatos törvény a választójogot vagy annak teljességét magyarországi lakóhelyhez [...]”

³³ Juhász Attila–László Róbert (2012): A külhoni magyar állampolgárok választójoga. In: Political Capital: Félúton a választási reform (http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/PC-FES_ConferencePaper_FelutonAValasztasiReform_120417.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

³⁴ 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról. 12. § (3).

(http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_20.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

³⁵ Venice Commission (2012): Joint Opinion on the Act on the Elections of Members of Parliament of Hungary (CDL-AD(2012)012). 44. bekezdés. ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2012\)012-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2012)012-e)) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

³⁶ Jakab András (2011): A külföldön élő magyar állampolgárok választójoga egyenlőségének kérdése a választási törvény koncepciójában. Pázmány Law Working Papers, 2011/38. (<http://www.plwp.jak.ppke.hu/images/files/2011/2011-38.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

kötheti”.³⁷ Ugyanakkor olyan, Magyarországra elvileg kötelező érvényű nemzetközi szerződések, mint az ENSZ emberi jogi egyezménye, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, illetve a strasbourgi joggyakorlat alapját képező Emberi Jogok Európai Egyezménye, előírják a választójog egyenlőségének elvét, a „félszavazat” fogalmát pedig nem ismerik. A jogalkotónak tehát döntenie kellett volna: vagy megadja a teljes választójogot a külföldi magyar állampolgároknak, vagy egyáltalán nem biztosít beleszólást nekik a hazai politikába. A jelenlegi megoldás Európa-szerte egyedi, a kormánykommunikáció kedvelt kifejezésével élve „unortodox”.

4. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külföldiek?

A belföldi lakcímmel nem rendelkezők többféle módon feliratkozhatnak. A 2014-es választások esetén levélben 2013. augusztus 1-je, interneten keresztül 2013. november 1-je óta tehetik ezt meg, egészen a szavazás előtti tizenötödik napig,³⁸ március 22-ig, vagyis hozzávetőlegesen fél év áll rendelkezésre. A választópolgár a regisztrációt követően tíz évig szerepel a névjegyzékben, ez az intervallum adatmódosítás, illetve szavazáson való részvétel esetén újraindul.³⁹ Pozitívum, hogy egy folyamatosan aktív, tudatos szavazónak így elég egyszer felvetetnie magát a névjegyzékbe, ami a későbbi választások alkalmával a töredékére csökkenti az adminisztrációval töltött időt.

A belföldi lakcímmel rendelkezők automatikusan szerepelnek szavazóköriük névjegyzékében, ha külföldön szeretnék gyakorolni választójogukat, kérelmezniük kell a külképviseleti névjegyzékekbe való felvételüket személyesen, levélben, vagy interneten keresztül. A kérelemnek a választás kitűzése és a szavazást megelőző nyolcadik nap közötti intervallumban kell megérkeznie a Nemzeti Választási Irodához (ez a 2014-es választások esetében január 18-a és március 29-e közé esik, vagyis bő két hónap).⁴⁰ A folyamat minden választás előtt megismétlendő, ami az életvitelszerűen határon túl élők, de belföldi címükről kijelentkezni nem kívánó szavazók dolgát nehezíti. A 2014-es tapasztalatok azt mutatják, hogy a helyi választási irodák egy része igencsak rugalmatlan a kérvények elbírálásánál,

³⁷ Magyarország Alaptörvénye. XXIII. cikk (4). (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_1.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

³⁸ 2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról. 265. §. (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_24.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

³⁹ 97. §.

⁴⁰ 259. §.

olykor apró elírásokra hivatkozva majd' tíz százalékukat visszadobja,⁴¹ amellyel akadályozza a választójog gyakorlását.⁴²

4. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A külhoniak szavazására vonatkozó magyarországi szabályozás elsődlegesen a levélben történő és a személyes voksolást preferálja a Velencei Bizottság által meghatározott modellek közül.

A belföldi lakcímmel nem rendelkezők gyakorlatilag a jelöltállítási időszak után azonnal, a választások előtt 18-25 nappal kapják meg azt a levélcsomagot, amely tartalmazza – egyebek mellett⁴³ – a szavazólapot. A levélcsomagot, a saját, külhoni lakcíme mellett, a választó kérheti egy kijelölt külképviseletre vagy magyarországi címre is,⁴⁴ utóbbi esetekben azonban csak személyesen veheti át a küldeményt. Ez a lehetőség egyértelműen a kettős állampolgárságot kvázi el nem ismerő államok hatóságainak kijátszása végett lett a törvény része, eddig mindössze néhány ezren éltek vele. A válaszboríték – amely a külön borítékba zárt szavazólap mellett egy azonosító nyilatkozatot is tartalmaz – eljuttatásának sokféle módja lehetséges:⁴⁵ a polgár postai úton továbbíthatja a magyar hatóságoknak, leadhatja a külképviseleteken a szavazás napján és az azt megelőző tizenöt napon, vagy bármelyik egyéni választókerületi székhelyen a szavazás idején. A posta segítségével történő szavazás rendkívüli körülményt igényel, hiszen érvénytelen az a szavazat, amely nem érkezik meg a választásokat megelőző napig. További (a levélszavazás természetéből adódó) aggályos pont, hogy a pártok által esetlegesen határon túl is alkalmazott aktivistahadaknak lehetőségük van a szavazók befolyásolására, továbbá a levélcsomagok begyűjtésére és – a személyes pártpreferenciákat ismerve – számukra előnyös „felhasználásukra”.⁴⁶

A magyarországi lakóhellyel rendelkezőkre más szabályok vonatkoznak. Nincs lehetőségük arra, hogy levélben adják le voksukat, csupán az általuk kiválasztott külképviseleten

⁴¹ Nehezítik a választást a külföldi magyaroknak? Index.hu, 2014. február 15. (http://index.hu/belfold/2014/02/15/igy_szivatjak_azt_aki_kulfoldon_el/) (Utolsó megtekintés: 2014. február 15.)

⁴² Ön Amerikában élő magyar állampolgár? Akkor inkább ne tessék szavazni a választásokon! 444.hu, 2014. február 9. (<http://444.hu/2014/02/09/on-amerikaban-elo-magyar-allampolgar-akkor-inkabb-ne-tessek-szavazni-a-valasztasokon/>) (Utolsó megtekintés: 2014. február 14.)

⁴³ 2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról. 275. §. (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_24.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁴⁴ 92. § (1) bb).

⁴⁵ 279. §.

⁴⁶ „Igazolás nélkül dobálhatják a szavazatokat a kettős állampolgárok?”. Választásrendszer.hu, 2013. július 29. (<http://www.valasztasirendszer.hu/?p=1942094>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 16.)

kialakított szavazóköriben választhatnak.⁴⁷ Amíg tehát a „félszavazat”intézményével a lakcímmel nem rendelkezőket diszkriminálja a szabályozás, az adminisztrációt a lakcímmel rendelkezők számára teszi nehezebbé. A választásokon való részvétel nagy kiterjedésű vagy magyar külképviselettel nem rendelkező államokban óriási költségekkel, több órás utazással járhat,⁴⁸ és gondot okozhat az is, hogy az időeltolódást figyelembe nem vevő illetékes hatóság olykor félretájékoztatja a polgárokat a szavazás pontos időpontjáról⁴⁹ vagy épp helyéről.⁵⁰ A témában, 2014 márciusában egy (a magyar külképviselet nélküli) Luxembourgban élő, állandó magyarországi lakcímmel rendelkező állampolgár alkotmányjogi panaszt⁵¹ nyújtott be az Alkotmánybíróságnak. Az indítványt, amely szerint a jogalkotó „kellő alkotmányos indok nélkül tesz különbséget a magyarországi lakcímmel rendelkezők, illetve nem rendelkezők között”, a taláros testület visszautasította.

⁴⁷ 2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról. 269. §. (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_24.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁴⁸ Ha ön külföldön tervez szavazni az országgyűlési választásokon, akkor nézze meg ezt a térképet. 444.hu, 2014. március 15. (<http://444.hu/2014/03/15/ha-on-kulfoldon-tervez-szavazni-az-orszaggyulesi-valasztasokon-akkor-nezze-meg-ezt-a-terkepet/>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁴⁹ Félrevezettek egy rakás külföldön szavazó magyart. Cink.hu, 2014. február 3. (<http://cink.hu/felrevezettek-egy-rakas-kulfoldon-szavazo-magyart-1515011678>) (Utolsó megtekintés: 2014. február 14.)

⁵⁰ TASZ: rossz címet adtak meg az Angliában szavazóknak. Hvg.hu (az MTI nyomán), 2014. február 14. (http://hvg.hu/itthon/20140214_TASZ) (Utolsó megtekintés: 2014. február 14.)

⁵¹ A 2013. évi XXXVI. törvény egyes rendelkezéseivel, illetve a Fővárosi Törvényszék 1.Kpkf.670.120/2014/2. számú határozatával összefüggő alkotmányjogi panasz (levélben szavazó névjegyzékbe történő felvétele) és az azzal kapcsolatos Ab-határozat (3048/2014. (III. 13.) AB végzés). (<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/52AFA04A46A0F23BC1257C980021AAE4?OpenDocument>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

5.: Kelet-közép-európai és kelet-európai államok: a külhoniak választójogának szabályozása

5. 1.: Bulgária

5. 1. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

Bulgária azon államok közé tartozik, amelyek a teljes mértékben arányos rendszert alkalmazzák a – kétszáznegyven tagú, négyéves mandátummal bíró – Nemzetgyűlés választása esetén.⁵² Az egész ország területe (illetve a külhoni választók miatt lényegében az egész világ) alkot egy darab többmandátumos választókerületet, amelyben rendszerint pártlisták, pártszövetségi listák (kisebbrészt független jelöltek) küzdenek a voksokért. A külhoni választók törvényhozási érdekérvényesítése szempontjából negatív sajátosság, hogy szavazataik elvesznek a belföldi voksok tengerében, a speciális, határontúli egyéni kerületek hiánya miatt nem eredményeznek önálló mandátumokat.

5. 1. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A bolgár állampolgárok lényegében nem oszthatók be a Velencei Bizottság tipológiájába, amely lakcímmel rendelkező és nem rendelkező külhoni választókat különít el. Minden állampolgár átesik egy úgynevezett anyakönyvezési eljáráson, amelyben rögzítik „állandó lakcímüket”.⁵³ A származásuk szerint külhoni bolgár állampolgárok (akik bolgár felmenőik után juthatnak állampolgársághoz)⁵⁴ a főváros, Szófia központi részébe kerülnek bejegyzésre.⁵⁵ Így tehát a határontúli bolgár polgárok egésze egyenlő jogokkal bír, mindannyian részt vehetnek a választásokon, aminek főleg a nagyszámú bolgár állampolgárral rendelkező Törökországban van nagy hagyománya. Mivel az állampolgárok egy (országos listás) szavazattal rendelkeznek, ez a rendszer megakadályozza, hogy – a magyar példához hasonlóan – a jogalkotó megsértse a szavazatok egyenlőségének elvét,

⁵² Választási törvény (2011/9). 5. cikk (1).

(http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/workinggroup4/2012-August-27-29/Responses_NVs_2012/20120419_Bulgaria_English_4.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁵³ Alina Dobрева (2013): Acces to electoral rights, Bulgaria. (11. oldal) (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1323-Bulgaria-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁵⁴ Állampolgársági törvény (1998/136). 8. és 9. cikk. (http://www.bulgarianembassy-london.org/index.php?option=com_content&task=view&id=107&Itemid=175) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁵⁵ Anyakönyvezési törvény (1999/67). 93. cikk (4). (http://www.dkh.minfin.bg/images_content/reg.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

hiszen csak arról dönthet, megadja-e a választójogot a határon túl tartózkodóknak, élőknek, vagy sem.

5. 1. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

Törvényhozási választások esetén kétféle regisztráció lehetséges. Vagy egy, a választások előtt minimum huszonöt nappal (levélben vagy személyesen) benyújtandó adatlap kitöltésével iratkozhatnak fel a külhoni bolgár állampolgárok, amely tartalmazza a fontosabb személyi adataikat, és azt, hogy országukon belül hol kívánnak szavazni, vagy megejthetik a regisztrációt a szavazás napján is, egy azonosításra alkalmas okmány bemutatásával.⁵⁶ Az előzetesen regisztrálók számától függ, hol létesítenek szavazóhelyiségeket: a 2013-as választások alkalmával olyan helyeken, ahol már volt diplomáciai vagy konzuli képviselet, húsz, más esetben száz feliratkozás volt szükséges ehhez, ezer regisztráló esetén pedig további helyiségeket nyitottak a hatóságok.⁵⁷ Ez a szabályozás rendkívül kényelmes, hiszen előzetesen postai úton is elintézhető, sőt a szavazással együtt is, ami szinte egyedülálló, és az adminisztrációra szánt időt a nullára csökkenti.

5. 1. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A Velencei Bizottság kategóriáit számba véve a bolgár jog igen szűkmarkú, csak a személyes szavazást teszi lehetővé, viszont ha van elég regisztráló, akár esély lehet a lakóhelyhez közeli lebonyolításra is. Könnyítést jelent az is, hogy külhoni bolgár választó akár azt is megteheti, hogy Bulgáriában szavaz, szándékát a fenti két módon jelezheti az „állandó lakcíméhez” tartozó szavazóhelyiségben. A szavazás napján történő feliratkozásnál ki kell tölteni egy nyilatkozatot, amelyben a polgár vállalja, hogy más szavazóhelyen nem voksol. Ennek ellenére az utóbbi évtizedek választási kampányainak visszatérő kérdése a külhoni bolgár állampolgárok választójoga. A társadalom egy jelentős része bizalmatlan a szabályozással szemben, a feltételeket lazának tartja, úgy gondolja, fennáll a veszélye annak, hogy külhoni csoportok egyszerre több helyen, külföldön, majd később Bulgáriában, „állandó lakcímükön” is szavazzanak. Ez egyes híradások szerint már több alkalommal meg is történt, az esetekre a

⁵⁶ Választási törvény (2011/9). 44. cikk.

(http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/workinggroup4/2012-August-27-29/Responses_NVs_2012/20120419_Bulgaria_English_4.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁵⁷ A Külügyminisztérium közleménye. 2013. március 19. (<http://www.mfa.bg/en/events/6/1/717/index.html>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

média „választási turizmusként” hivatkozik.⁵⁸ Egyes feltételezések szerint a külhoniak választójoga egy bizonyos párt, a Bulgáriában élő törökök és a Törökországban élő bolgár állampolgárok által preferált centrista-liberális Mozgalom a Jogokért és Szabadságért érdekeit szolgálja,⁵⁹ amely a legutóbbi, 2013-as törvényhozási választásokon a külhoni szavazatok felét tudta megszerezni.⁶⁰

5. 2.: Csehország

5. 2. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

A közép-kelet-európai országok nagy részétől eltérően Csehországban kétkamarás a törvényhozás, a kétszáz fős, négy évre választott Képviselőház munkáját a Szenátus segíti, amely nyolcvanegy, hat éves mandátummal bíró reprezentánst foglal magába.⁶¹ A Képviselőház tagjait teljesen arányos, rugalmas listás, míg a szenátorokat többségi elvű választási rendszert alkalmazva juttatják pozícióba.⁶² Felróható, hogy a határontúli egyéni választókerületek hiánya miatt a külföldön szavazók voksai közvetlenül egyetlen mandátumot sem eredményeznek, azokat az egyik – sorsolással kiválasztott⁶³ – belföldi választókörzet szavazataihoz számolják. Listán maximum két aspiránst jelölhetnek meg a választók, így az elméleti lehetőségük megvan arra, hogy egy, külhoniak ügyei iránt érzékeny jelöltet bejuttassanak a Képviselőházba.

5. 2. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

Más-más eljárási feltételekkel, de mind az állandó belföldi lakcímmel rendelkező, külföldön csak időszakosan, hosszabb-rövidebb ideig tartózkodó, mind pedig a külföldre bejelentett állampolgárok részt vehetnek a voksoláson, a cseh jog azonban a határon túl szavazók egészét diszkriminálja a belföldön voksolókhöz képest. Egyéni választókerületeket ugyanis csak Csehország területén alakítanak ki, amiből következik, hogy a külképviseleteken voksoló

⁵⁸ Alina Dobrova (2013): Acces to electoral rights, Bulgaria. EUDO Citizenship Observatory (12. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1323-Bulgaria-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁵⁹ Alina Dobrova (2013): Acces to electoral rights, Bulgaria. EUDO Citizenship Observatory (1. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1323-Bulgaria-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 8.)

⁶⁰ Movement for Rights and Freedoms won half of Bulgarian votes abroad. The Sofia Globe, 2013. május 15. (<http://sofiaglobe.com/2013/05/15/movement-for-rights-and-freedoms-won-half-of-bulgarian-votes-abroad/>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 8.)

⁶¹ A Cseh Köztársaság alkotmánya. 16. cikk. (<http://www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/1993/1.html>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁶² Parlamenti választási törvény (1995/247). 1. cikk (2). (<http://www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/1995/247.html>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁶³ 27. cikk.

külhoni választók – részben a magyar szabályozáshoz hasonlóan – csak pártlistára szavazhatnak,⁶⁴ így pedig csak az első kamara képviselői helyeinek elosztásába szólhatnak bele. Az állampolgárok ilyen formájú megkülönböztetése miatt Csehország esetében is felvetődik tehát a választójog egyenlősége elvének megsértése – még úgy is, hogy a szabályozás minden polgárnak lehetőséget ad a belföldön való szavazásra (lásd 5. 2. 4.) –, azonban nem folynak heves politikai viták ebben a kérdésben.⁶⁵

5. 2. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

A belföldi lakcímmel nem rendelkező cseh állampolgároknak természetesen fel kell iratkozniuk az úgynevezett speciális listák egyikére, amely egy nyilatkozat kitöltésével lehetséges. Ehhez olyan okmányokat, vagy azok hiteles másolatait kell csatolniuk, amelyek lehetővé teszik személyazonosságuk és cseh állampolgárságuk igazolását, és az adott külképviselet illetékességi területén található külföldi lakcímük azonosítását.⁶⁶ Az iratokat személyesen vagy postai úton juttathatják el az adott külképviseletre, nagykövetségre, minimum negyven nappal a választások előtt, amely nemzetközi összehasonlításban egy kimondottan korai határidőnek számít.

A csehországi lakcímmel rendelkező, vagyis a speciális helyett eredetileg állandó listán szereplő polgárok úgynevezett választási kártya segítségével voksolhatnak külföldön. Választási kártyát a hozzá legközelebb eső külképviseleten, személyesen átadott, aláírásával ellátott kérvényen igényelhet a polgár, a választást megelőző hetedik napig.⁶⁷ Az ő esetükben tehát lényegében csak személyes regisztrációról lehet szó, az időbeli korlát viszont sokkal lazább, mint a belföldi lakcímmel nem rendelkezőknél alkalmazott.

5. 2. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

Meghatározott időintervallumban,⁶⁸ a nagykövetségek és a konzulátusok által kijelölt⁶⁹ speciális választókerületekben gyakorolhatják választójogukat a határon túl voksolni kívánó cseh állampolgárok. A kényelmesebb szavazási módok (levélben, interneten, meghatalmazottn keresztül stb.) alkalmazására nem ad lehetőséget a jog.

⁶⁴ 3. cikk (2).

⁶⁵ Pavel Kandalec (2013): Access to electoral rights, Czech Republic. EUDO Citizenship Observatory (3. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=136-Czech-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 8.)

⁶⁶ 6. cikk (5) a).

⁶⁷ 6a. cikk.

⁶⁸ 1. cikk (5).

⁶⁹ 3. cikk (2).

Azt viszont megengedi, hogy a külhoniak belföldön válasszanak, és így akár a Szenátus összetételét is befolyásolhassák. Ennek a már fent említett szavazói kártya az eszköze, amelyet az előzetesen speciális listákra feliratkozott polgárok is kérhetnek. Ez a megoldás nemhogy egyenlővé teszi a lakcímmel nem rendelkező külhoniak választójogát, de előnyt is biztosít számukra. Egy csehországi cseh rendszerint hatévente választ második kamarás törvényhozót saját választókerületében, azonban szenátusi választásokra – akárcsak az USA-ban – kétévente kerül sor, minden alkalommal a testület egyharmadát választják újra. A külhoni cseh állampolgár megteheti, hogy részt vesz minden szenátorválasztáson, mindig különböző választókerületekbe átjelentkezve, vagyis megháromszorozhatja szenátorválasztási jogának erejét. Ezzel a visszásnak tűnő jogi kiskapuval azonban jellemzően nem élnek tömegesen a határontúli cseh állampolgárok.⁷⁰

5. 3.: Észtország

5. 3. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

Az észt törvényhozás százegy, négyéves időtartamú mandátumát arányos választási rendszer alkalmazásával osztják ki a képviselőjelöltek között, akik az ország tizenkét, többmandátumos választókerületében küzdenek a parlamenti pozíciókért.⁷¹ A külhoni választók szavazatait állandó észtországi lakcímük, illetve ennek hiányában legutolsó hazai lakóhelyük, vagy felmenőik lakcíme szerint adják hozzá a tizenkét választókerület egyikének voksaihoz,⁷² vagyis a rendszer hátulütőjeként itt is megemlíthető, hogy nincsenek olyan mandátumok, amelyeket teljes egészében a külhoni választók szavazatai eredményeznek. Az ő hatásuk a balti állam törvényhozásának összetételére és magára a jogalkotói munkára így csekély, bár a szabadlistás szisztéma lehetővé teszi egy jelölt kiemelését a választott pártlistákról. Bár a kedvezőtlen kivándorlási adatok (Észtország 185. a CIA listáján)⁷³ az észt külföldi munkavállalók számának növekedését mutatják, a határontúliak szavazati joga mégsem a politikai közbeszéd fő vitatémája.

⁷⁰ Pavel Kandalec (2013): Acces to electoral rights, Czech Republic. EUDO Citizenship Observatory (7-8. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=136-Czech-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁷¹ Parlamenti választási törvény (2002/57, 355). § 1., 6. (<http://www.legaltext.ee/text/en/X60044K4.htm>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁷² § 55. (4).

⁷³ Country comparison: Net migration rate. The World Factbook, 2014. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2112rank.html>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 8.)

5. 3. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

Az észt választási rendszer nem különbözteti meg a határontúli észt állampolgárokat, vagyis mind a külföldön élők és belföldi lakcímmel nem rendelkezők, mind a választás napján idegenben tartózkodók, de otthoni lakcímmel rendelkezők voksolhatnak az országgyűlési választásokon. A polgároknak – hasonlóan a bolgár példához – ebben a szisztémában egy szavazatuk van, amellyel pártlistákat támogathatnak. Így nem állhat elő a magyar rendszerhez hasonló eset, hogy egyes állampolgárok csupán „félszavazattal” rendelkezzenek, ami ellentmond az egyenlő szavazat elvének és számos nemzetközi szerződésnek.

5. 3. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

Pozitívum, hogy a határontúliak mindkét csoportjára ugyanazok a szabályok vonatkoznak a feliratkozás tekintetében is. Az észt külképviseletek számon tartják a külhoni állampolgárok lakhelyét, ami lehetővé teszi, hogy minimum nyolcvanöt nappal a választások előtt postán vagy e-mail-ben értesítést küldjenek a szavazásra jogosultaknak.⁷⁴ Ettől függetlenül a polgároknak – amennyiben postai úton kívánnak szavazni – egy írásbeli kérvény a legközelebbi külképviseletnek való elküldésével regisztrálniuk kell, amelyhez egy személyazonosításra alkalmas dokumentumot és a pontos külföldi címüket csatolni kell. A feliratkozáshoz a külhoni névjegyzékben eddig nem szerepelteknek meg kell még adniuk utolsó észtországi lakcímüket vagy ennek hiányában felmenőik ugyanezen adatát. A dokumentumokat a voksolást megelőző harmincadik napig kell megküldeni az adott nagykövetségnek.⁷⁵

5. 3. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A regisztrációs kérelem beérkezése után a nagykövetségnek a lehető leghamarabb postáznia kell a választónak szavazólapját, az észtországi lakcíméhez (egykori lakcíméhez, felmenői lakcíméhez) tartozó választókerület jelöltjeinek listáját és – adatvédelmi szempontok miatt – két borítékot.⁷⁶ A szavazólap kitöltése, borítékban való lezárása után a külső borítékra saját adatait (nevét, azonosítóját és választókerülete számát) is fel kell írnia, majd vissza kell küldenie a csomagot a külképviseletnek. A választási bizottságnak négy nappal a választások előtt meg kell kapnia a postán leadott külképviseleti szavazatokat.⁷⁷ Ugyanakkor, ha nem adott le szavazási kérvényt, vagy a megkapott levélcsomagot nem küldte időben vissza, a

⁷⁴ § 49. (5).

⁷⁵ § 50.

⁷⁶ § 51.

⁷⁷ § 52.

polgárnak még mindig van lehetősége szavazni, személyesen a nagykövetségen. Ez két napig lehetséges a választást megelőző tizenötödik és tizedik nap közötti intervallumban.⁷⁸ Ha azonban ez a megoldás sem szimpatikus, a külhoni választópolgár hazatérhet, és bármely észtszázági választókerület előzetes szavazásában részt vehet, amelyet általánosan a választás tényleges napját megelőző negyedik és hatodik nap között bonyolítanak le.⁷⁹ Szintén a választások előtt (a tizediktől a negyedik napig) van lehetőség internetes voksolásra, amelyhez azonban egy, a belföldi lakcímmel nem rendelkezők által kisebb arányban birtokolt (de e-mail-ben és postán is igényelhető)⁸⁰ azonosító kártyára van szükség, így ez rendszer inkább az időszakosan külföldre látogatók kiváltsága.⁸¹ Hasonlóan különleges a külföldi vagy nemzetközi vizeken portyázó észt hajókra vonatkozó szabályozás, amely ezek kapitányait bízza meg a választások lebonyolításával.⁸² A Velencei Bizottság által meghatározott öt lehetséges választási mód közül tehát az észt külhoniak négyféleképp is szavazhatnak, ami azt jelenti, hogy a balti állam jogrendszere európai szinten is egyedülálló lehetőséget biztosít polgárainak választójoguk gyakorlására.

5. 4.: Horvátország

5. 4. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

Az egykamarás törvényhozásba a Horvátország területén élő horvátok száznegyven képviselőt küldhetnek, akiket tíz választókerületben, területi listákra adott voksok alapján választanak.⁸³ Ezen felül a nemzeti kisebbségeknek minimum nyolc reprezentáns bejuttatására van lehetőségük. A parlamenti helyek végleges száma egészen a 2007-es választásokig a határontúli, speciális választókerületben szavazó horvát állampolgárok voksai miatt nem volt állandó (az alkotmány egyébként máig százhatvanas maximumot állapít meg)⁸⁴. A külhoni mandátumok mennyisége attól függött, hány voks szükségeltetett egy normál, belföldi képviselői helyhez (ezzel az értékkel osztották el a külhoni szavazatok számát, így állapítva

⁷⁸ § 54.

⁷⁹ § 47.

⁸⁰ Important information for the applicant of the ID-card. Az észt rendőrség honlapja. (<http://www.politsei.ee/en/teenused/isikut-toendavad-dokumendid/id-kaart/taiskasvanule/oluline-info-taiskasvanule-id-kaardi-taotlejale.dot#valisesindus>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 11.)

⁸¹ Epp Maaten (2007): Estonia: more options for external voting. (229. oldal) In: Voting from Abroad. The International IDEA Handbook. (http://www.idea.int/publications/voting_from_abroad/upload/chap10-est.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁸² Parlamenti választási törvény (2002/57, 355). § 56. (<http://www.legaltext.ee/text/en/X60044K4.htm>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁸³ Parlamenti választási törvény (2003). 35. cikk. (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=2447>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁸⁴ A Horvát Köztársaság alkotmánya. 72. cikk. (<http://www.sabor.hr/fgs.axd?id=17074>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

meg a határontúli szavazatok által keletkezett mandátumok mennyiségét). Ez a módszer biztosította, hogy a belföldi lakcímmel nem rendelkező horvátok külföldön leadott voksai hasonló értékkel bírjanak, mint a horvátországiakéi, azonban hosszas pártpolitikai csatározások után 2010-ben végül három mandátumban fixálták a külföldi képviselői helyek számát.⁸⁵ A rendszer azonban így is igazságosabb, mint a legtöbb európai szabályozás, hiszen a speciális, többmandátumos külföldi választókerületnek köszönhetően a horvát diaszpóra tagjai saját képviselőket juttathatnak a parlamentbe, ami a még mindig magas (például bosznia-hercegovinai)⁸⁶ számuk miatt indokolt is. A külföldön szavazó, de belföldi lakcímmel rendelkező horvátok szavazatait eközben az otthoni lakhelyükön leadott szavazatokhoz keverik.

5. 4. 2.: A külföldiek mely csoportjai szavazhatnak?

A speciális, határontúli választókerületben mind az ideiglenesen külföldön tartózkodó, belföldi lakcímmel rendelkező, mind a belföldi lakcímmel nem rendelkező horvát állampolgárok voksolhatnak, diszkrimináció egyik csoportot sem éri. Az egyetlen, listás voks miatt a szavazatok egyenlőségének elve bizonyosan érvényesül.

5. 4. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külföldiek?

Bár a horvát állam minden a határontúli állampolgárát nyilvántartja, a választások előtt mind a belföldi lakcímmel rendelkezőknek, mind az azzal nem rendelkezőknek szükséges regisztrálniuk, ha külföldön kívánnak szavazni. Előbbiek az illetékes közigazgatási hivatalnál, utóbbiak a hozzájuk legközelebb lévő horvát konzulátussal kapcsolatba lépve tehetik ezt meg. Minimum tíz nappal a választások előtt postai úton, egy adatlap kitöltésével, vagy akár személyesen is feliratkozhatnak a névjegyzékbe.⁸⁷ Ezt követően a választási értesítőként funkcionáló egyéni névjegyzéki kivonatot a nemzeti választási bizottság minimum nyolc nappal a választást megelőzően megküldi a polgároknak.⁸⁸

⁸⁵ Juraj Sajfert (2013): Acces to electoral rights, Croatia. EUDO Citizenship Observatory (3-4. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=135-Croatia-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁸⁶ Number of Croats falling in Bosnia and Herzegovina. Croatian Times, 2013. szeptember 30. (http://www.croatiantimes.com/news/General_News/2013-09-30/34615/Number_of_Croats_falling_in_Bosnia_and_Herzegovina) (Utolsó megtekintés: 2014. február 23.)

⁸⁷ Juraj Sajfert (2013): Acces to electoral rights, Croatia. EUDO Citizenship Observatory (5-6. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=135-Croatia-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁸⁸ Parlamenti választási törvény (2003). 61. cikk. (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=2447>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

5. 4. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A külhoni állampolgárok tehát a horvát diplomáciai képviseleteken kialakított szavazóhelyiségekben voksolhatnak. A többi bevett szavazási mód (postai, meghatalmazotti, elektronikus stb.) nem elérhető, ami miatt sok utazást igényelhet a választásokon való részvétel. Ezt a külhoni szavazás kétnaposra való nyújtásával igyekezett korrigálni a jogalkotó.⁸⁹

5. 5.: Lengyelország

5. 5. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

A lengyel törvényhozást két kamara alkotja, a négyszázhatvan tagú, arányos, pártlistás választási rendszer útján összeálló Szejm⁹⁰ és a száztagú, többségi elv alapján választott Szenátus.⁹¹ A törvényhozás két házának négyéves időtartamú mandátumainak betöltéséről egyidejűleg döntenek a lengyel állampolgárok, alkalmanként tehát mindenki két szavazattal rendelkezik. Nincs azonban olyan mandátum, amelynek betöltését teljes egészében a külhoni állampolgárok szavazatai határoznák meg, hiszen a listás szavazatok elvesznek a tengernyi lengyelországi voksban, míg egyéni választókerületek csupán Lengyelország területén vannak kialakítva, a határon túl leadott voksokat pedig (függetlenül a belföldi lakcím meglététől) a főváros, Varsó választókerületéhez adják hozzá.⁹² A szabály alól kivételt képeznek a külföldön portyázó lengyel hajókon szavazók, az ő voksaikat ugyanis a hajótulajdonos vállalat székhelye szerinti választókerületéhez keverik.⁹³ Az EU-csatlakozás óta igen népes diaszpórával rendelkező Lengyelország a 2011-es választásrendszer-módosítás keretein belül adta meg a lehetőséget határon túli polgárainak a szavazásra, amellyel az első alkalommal a regisztráltak több mint 85%-a, 120 ezer ember élt.⁹⁴

5. 5. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A lengyel vegyes választási rendszer lehetőséget adna arra, hogy a választójogot a jogalkotó részben lakcímhez kösse, vagyis a külhoniaknak csak egy választási lehetőséget

⁸⁹ 68. cikk.

⁹⁰ Választási törvény (2011). 193. cikk § 1.

(http://legislationline.org/download/action/download/id/3648/file/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

⁹¹ 256. cikk.

⁹² 14. cikk § 3.

⁹³ 78. cikk § 2.

⁹⁴ Piotr Korzec és Dorota Pudzianowska (2013): Acces to electoral rights, Poland. EUDO Citizenship Observatory (3. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1317-Poland-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

(„félsvavazatot”) kínáljon, de nem él ezzel az eszközzel, minden állampolgár egyenlő jogokkal bír. A határontúli választók általánosán elkülönített mindkét csoportja is egyenlő anyagi jogi feltételek mellett szavazhat a törvényhozási választásokon Lengyelországon kívül.

5. 5. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

A külhoni állampolgárok a lengyel konzulátusokkal kapcsolatba lépve tudnak feliratkozni a választói névjegyzékbe. A lengyel jog igen rugalmas a regisztrációt illetően, hiszen azt telefonon és személyesen is megtehetik a választók, de lehetőség van postán, faxon, elektronikusan, sőt táviratban is elküldeni a kérvényt. Ennek sokféle, azonosításra alkalmas személyi adatot is tartalmaznia kell, ilyen például a név, az apa neve, vagy az útleveél száma, és meg kell adni a külföldi címet is. A határidők is meglehetősen engedékenyek: a kérvényeknek mindössze három nappal a szavazást megelőzően kell beérkezniük a konzulátusokra.⁹⁵ A lengyel nagykövetségeket a szavazás napján felkeresni képtelen határontúli állampolgárok választhatják a levélben való voksolást is. Ezt az előbbiekkal megegyező módon kérvényezhetik a külképviseleteknél, annyi különbséggel, hogy szándékukat tizenöt nappal a választás előtt kell jelezniük.⁹⁶ A konzulátus a választások előtt minimum tíz nappal eljuttatja a postai úton választóknak a többek között a szavazólapokat tartalmazó levélsomagot.

5. 5. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A Velencei Bizottság jelentésében elkülönített öt külhoni szavazási metódus közül a lengyel rendszer kettőt, a személyes, illetve a levélben történő szavazást támogatja. A személyes szavazás a tizenöt regisztrált választó megléte esetén, külügyminiszteri rendelet alapján létesített szavazóköroökben történik a parlamenti választás napján.⁹⁷ A lengyel felségjelű, más államok által ellenőrzött vagy a nemzetközi vizeken tartózkodó hajókra is tizenöt fős létszámkorlát vonatkozik, ebben az esetben a szavazóköronyítás szándékát harminc nappal a voksolás előtt jeleznie kell a hajó tulajdonosának.⁹⁸ A levélben történő választás hasonló a magyarországihoz, a levélsomag adatvédelmi okokból itt is két borítékot tartalmaz. A küldemény konzulátusokra való beérkezési határideje a választás napja, a választó – ha mégis

⁹⁵ 35. cikk § 1, 2.

⁹⁶ 62-63. cikk

⁹⁷ 14. cikk § 1, 2.

⁹⁸ 15. cikk.

módjában áll megjelenni ekkor – személyesen is kézbesítheti a szavazólapját tartalmazó borítékot.⁹⁹

5. 6.: Lettország

5. 6. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

A Lettorszáiban működő négy évre választott, egykamarás törvényhozás száz képviselője az arányosság elvét követő, egyfordulós választási rendszer segítségével szerezhethet mandátumot.¹⁰⁰ Az állam területe öt, többmandátumos választókerületre oszlik.¹⁰¹ A polgárok pártlistákra adhatják le szavazataikat szabadlistás rendszerben, amely tetszőleges számú jelölt preferálását, vagy, antipátia esetén, „kihúzását” lehetővé teszi, a lajstromok így könnyen alakíthatók. A külföldön választó lett állampolgárok voksai a választókerületek közül a központi, a főváros Rigát is magába foglaló körzet szavazataihoz adódnak, ez a szabály a 2014-es választástörvény-módosításkor is érvényben maradt.¹⁰² A legtöbb, arányos választási rendszert alkalmazó államhoz hasonlóan itt is probléma, hogy a külhoniak szavazatai nem eredményeznek önálló mandátumot, elvesznek a belföldi voksok erdejében. Lettország esetében további nehézséget jelent, hogy az öt választókerületben kiosztható mandátumok száma nem fix, arról a hatóságok a választások előtti négy hónappal, a népesség-nyilvántartás alapján döntenek.¹⁰³ Ekkor azonban még semmilyen információ nem áll rendelkezésre a határon túl voksolni szándékozók számáról – még akkor sem, ha elviekben jelenteni kéne a hatóságok felé a hat hónapnál hosszabb külföldi tartózkodást¹⁰⁴ –, őket így nem tudják beleszámítani a rigai kerület potenciális szavazói közé. Így tehát az a fonák helyzet áll elő, hogy minden egyes külföldről leadott szavazat a rigai polgárok voksainak értékét csökkenti, hátrányba hozva ezzel a főváros lakosságát az ország más részein élőkhez képest. Bár a lett választási rendszer módosításáról, a többségi elv hangsúlyosabbá tételéről, időről-időre

⁹⁹ 66. cikk.

¹⁰⁰ A Lett Köztársaság alkotmánya. § 5, § 6 és § 10. (<http://www.saeima.lv/en/legislation/constitution>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁰¹ Parlamenti választási törvény (1995). 7. cikk. (<http://cvk.lv/pub/public/30067.html>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁰² Voting system for Latvian citizens residing abroad to remain unchanged. A lett parlament honlapja. (<http://www.saeima.lv/en/news/saeima-news/21837-voting-system-for-latvian-citizens-residing-abroad-to-remain-unchanged>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

¹⁰³ 8. cikk (1).

¹⁰⁴ Kristine Kruma (2013): Acces to electoral rights, Latvia. EUDO Citizenship Observatory (7. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1314-Latvia-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

folynak viták, a külhoni állampolgárok választójogát nem kérdőjelezi meg a belföldi politikai közösség.¹⁰⁵

5. 6. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A határontúliak két csoportja, a belföldi lakcímmel rendelkező, illetve nem rendelkező lett állampolgárok egyaránt rendelkeznek választójoggal a parlamenti választások alkalmával, vagyis a lett jog ilyen tekintetben nem különbözteti meg állampolgárait. A választópolgáronkénti egyetlen, listás voks miatt a szavazatok jogegyenlősége sem sérül.

5. 6. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

A névjegyzékbe való feliratkozás szabályozása a kelet-közép-európai államok közül Lettországból a legliberálisabb, a lett nemzetiségű, állampolgársággal rendelkező választók ugyanis az ország bármely választóhelyiségében (beleértve a külföldön elhelyezetteket) voksolhatnak előzetes bejelentés nélkül.¹⁰⁶ Előzetes adminisztratív teherrel így csupán a külhoni választók számára szintén lehetővé tett postai úton történő szavazás jár, az viszont igen jelentőssel. A regisztrációt a választó a hozzá legközelebb eső lett külképviseleten, kizárólag személyesen megjelenve teheti meg, bemutatva az érvényes útlevelét, és kitöltve egy kérvényt, amely tartalmazza nevét, személyi számát és a címet, ahová a választási csomagot kéri. A látogatásra a választást megelőző ötödik és harmadik hét közötti intervallumban van lehetőség. A nagykövetség ekkor bejegyzi az útlevélbe a választáson való részvételt, így később már nincs lehetőség az egyéb módon (személyesen) történő voksolásra. A kívánt szállítási cím esetleges változását a polgár minimum három héttel a választások előtt kérvényben jelezheti a konzulátus felé, az pedig legkésőbb tizenöt nappal a voksolás előtt köteles postázni a szavazási levélcsomagot.¹⁰⁷

5. 6. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A lett jog a külföldön való szavazás két módjára, a személyes, valamint a postán történő voksolásra ad lehetőséget. Személyesen a belföldi szavazás napján, a nagykövetségeken kialakított szavazóhelyiségekben (illetve különleges esetben más épületekben, lett felségjelű

¹⁰⁵ Kristine Kruma (2013): Access to electoral rights, Latvia. EUDO Citizenship Observatory (1. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1314-Latvia-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

¹⁰⁶ Parlamenti választási törvény. 3. cikk. (<http://cvk.lv/pub/public/30067.html>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁰⁷ 45. cikk.

hajókon) választhatnak az állampolgárok.¹⁰⁸ A választók azonosítására az útleveél szolgál, a hatóság is ebbe a hivatalos okmányba jegyzi be, hogy az adott választáson már voksolt a polgár. Kivételes gyakorlat, hogy (miután bárki bármelyik körzetben szavazhat) a szavazóhelyiségekben írják fel a voksoló polgárok nevét és személyi számát, vagyis tulajdonképpen helyben, utólag állítják össze a választói névjegyzéket. A többi, levélszavazást lehetővé tévő kelet-közép-európai államhoz hasonlóan a lett külhoni választók is egy két borítékot tartalmazó csomagot kapnak. A belső borítékba a szavazólapot, a külsőbe a lezárt belső borítékot és egy – nevet és személyi számot tartalmazó – regisztrációs űrlapot kell elhelyezni,¹⁰⁹ majd a csomagot postázni kell az adott nagykövetségnek úgy, hogy a szavazatszámolás kezdete előtt érkezzen meg.¹¹⁰

5. 7.: Litvánia

5. 7. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

A – normál esetben – négyévente megrendezett parlamenti választások alkalmával a litván polgárok száznegyvenegy képviselői hely sorsáról döntenek.¹¹¹ Hetven mandátum az arányosság elve szerinti pártlistás szavazással kerül betöltésre (ebben az esetben Litvánia egész területe egy, többmandátumos választókerületet alkot), hetvenegy törvényhozó kilétéről pedig a többségi elv szerint, egyéni választókerületekben szavaznak.¹¹² Ez a vegyes választási rendszer nem a legalkalmasabb arra, hogy a külhoni litvánok politikai akaratát becsatornázza a törvényhozásba, főleg úgy, hogy egyéni választókerületeket csak Litvánia területén alakítottak ki. A lakcímmel nem rendelkező külhoni litvánok szavazatait ahhoz a vilniusi kerülethez számolják, ahol a parlament épülete fekszik¹¹³ (leszámítva a litván felségjelzésű hajókon szavazókat, akik az illetékes kikötőnek, vagy a hajótulajdonos vállalat székhelyének választókerületéhez tartoznak).¹¹⁴ Ez azt jelenti, hogy a legdélebbi balti állam parlamentjének nincs egyetlen, csak határontúli voksok által eredményezett mandátuma, a külhoni polgárok pedig csak a rugalmas pártlistás rendszernek köszönhetően képesek az általuk preferált politikusokat helyzetbe hozni.

¹⁰⁸ 43. cikk.

¹⁰⁹ 46. cikk (2).

¹¹⁰ 48. cikk (1).

¹¹¹ A Litván Köztársaság alkotmánya. 55. cikk. (<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹¹² Parlamenti választási törvény (1992/I-2721). 9. cikk (1).

(http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=430477) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹¹³ 33. cikk (1).

¹¹⁴ 28. cikk.

5. 7. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A legtöbb közép-kelet-európai államhoz hasonlóan a litván szabályozás is biztosítja a választójog gyakorlásának lehetőségét a külföldön szavazni kívánók összes, a Velencei Bizottság jelentése által deklarált csoportja számára. Így tehát Litvánián kívül – belföldi lakcímmel való rendelkezéstől függetlenül – minden állampolgár részt vehet a parlamenti választásokon, és két szavazattal bír, ami azt jelenti, hogy a szavazatok jogegyenlősége is biztosított.

5. 7. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

Normál esetben – a lettországi szabályokhoz hasonlóan – a litván állampolgárok esetében sincs szükség választási regisztrációra, hiszen minden, választásra jogosult külhoni lakos (népesség-nyilvántartásbeli és nagykövetségi adatok alapján) szerepel a határontúli választási névjegyzékben.¹¹⁵ Az úgynevezett előzetes választási névjegyzéket az illetékes nagykövetség a választások előtt huszonöt nappal kézhez kapja, majd köteles lehetőséget teremteni az állampolgároknak az abba való betekintésre.¹¹⁶ A névjegyzék frissítése a választást megelőző tizenötödik napig lehetséges, ezt követően a nagykövetség elektronikusan továbbítja azt a központi hatóságok felé adategyeztetés céljából.¹¹⁷

5. 7. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A Velencei Bizottság határontúli voksolásról szóló jelentésében elkülönített szavazási módszerek közül (bár a postai és az előre történő szavazást lehetővé teszi a külföldi katonai misszióban résztvevőknek)¹¹⁸ egyedül a személyesen történő voksolás áll a külhoni litván állampolgárok rendelkezésére. A nagykövetségeken lebonyolított szavazás időbeosztása viszont rendkívül különleges: a választási bizottságnak legalább tíz szavazási napot kell kijelölnie,¹¹⁹ ezek folyamán négy órán keresztül a választók rendelkezésére kell állnia.¹²⁰ Egészen 2005-ig a leveles szavazás lehetősége is adott volt, azonban a külhoni választók nagy visszhangot kiváltó, gyakori megvesztegetése miatt ezt a lehetőséget jócskán korlátozták. 2012-ben felvetődött a Litván Világközösség által favorizált internetes voksolás bevezetése, a parlament jogi ügyekkel foglalkozó bizottsága azonban alkotmányellenesnek találta az

¹¹⁵ 25. cikk (3).

¹¹⁶ 29. cikk (1).

¹¹⁷ 33. cikk (2).

¹¹⁸ 67. cikk (1).

¹¹⁹ 68. cikk (5).

¹²⁰ 70. cikk (1).

intézményt.¹²¹ Az elektronikus szavazást preferáló lobbizás azóta is jogosan tartja felszínen az ügyet, hiszen a jelenlegi rendszerben nagyon sok utazást és pénzügyi ráfordítást igényel a választójog gyakorlása a világ bizonyos részein (Ausztrália például a Japánban lévő litván nagykövetség illetékessége alá tartozik).¹²² A külképviseleteken való voksoláson kívül még a hajókon történő szavazás jelentős, ebben az esetben legalább öt választópolgár jelenléte szükséges.¹²³

5. 8.: Románia

5. 8. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

Románia törvényhozó testülete kétkamarás, amelyet négy évre választanak egy nagyon bonyolult, az arányos és a többségi választási rendszert kombináló szisztéma szerint. Minden törvényhozási választás alkalmával negyvenhárom választókerületben mérkőznek meg egymással a reprezentánsjelöltek, amelyből egy a külhoni román állampolgárok kerülete.¹²⁴ A választókerületeken belül megszerezhető mandátumok száma nem állandó, az a kerület aktuális lakosságszámához aránylik.¹²⁵ A határontúli románok választókerületén belül két szenátusi és négy képviselőházi választókörzetet kell kialakítani, amelyek határaitól a kormány dönt egy paritásos parlamenti bizottság javaslata alapján.¹²⁶ A speciális, külhoni (egyéni) választókerület léte garantálja, hogy az ilyen-olyan indítekből külföldön voksoló román állampolgárok olyan képviselőket küldhessenek hazájuk parlamentjébe, akik mandátumukat kizárólag az ő szavazataiknak köszönhetik. Ez a rendszer lehetővé teszi, hogy a külhoni állampolgárok véleménye, világnézete is képviseletet kapjon a bukaresti törvényhozásban. A külhoni román polgárok számára rendkívül kedvező választási szisztéma sokszor volt politikai viták tárgya a rendszerváltás óta, köszönhetően annak, hogy előfordult olyan eset, amikor egy államfőválasztást épp a kommunista időszakban állampolgárságuktól

¹²¹ Dainius Žalimas (2013): Acces to electoral rights, Lithuania. EUDO Citizenship Observatory (2-4. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1320-Lithuania-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

¹²² Dainius Žalimas (2013): Acces to electoral rights, Lithuania. EUDO Citizenship Observatory (8. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1320-Lithuania-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹²³ 69. cikk (2).

¹²⁴ Képviselőházi és szenátusi választási törvény (2008/35.). 10. cikk.

(http://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Romania_%20Law%20No%2035%20on%20Elections%20to%20Chamber%20of%20Deputies%20and%20Senate_2008_EN.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹²⁵ 5. cikk (2), (3).

¹²⁶ 11. cikk (1) f).

megfosztott, majd azt egyszerűsített eljárásban visszakapó határontúliak szavazatai döntöttek el.¹²⁷

5. 8. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A román választási rendszerben minden választópolgárnak egyetlen szavazata van, amellyel – a többségi elv alapján – egy független, vagy valamilyen jelölőszervezet színeiben induló egyéni jelöltet támogathat (az arányosság elve a megmaradt képviselői helyek töredékszavazatok alapján történő elosztásakor kap hangsúlyt). Megkülönböztetés így nem érheti a román állampolgárokat a szavazatok egyenlősége tekintetében, mind a belföldi lakcímmel rendelkező, mind az azzal nem rendelkezők egyenlő anyagi jogi szabályozás szerint voksolhatnak.

5. 8. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

A román választási törvény meglehetősen lazán szabályozza a választási névjegyzékbe történő feliratkozást. A központi választási jegyzéket évente felülvizsgálják, ami a Belügyminisztérium útlevelre vonatkozó adatai alapján történik, ez az okmány ugyanis tartalmazza a polgárok lakcímét is.¹²⁸ Lakóhelyváltás esetén így a polgárok automatikusan a külföldről voksoló román állampolgárok számára fenntartott választókerület úgynevezett állandó névjegyzékébe kerülnek.¹²⁹ A külföldön szavazni kívánó belföldi lakóhellyel rendelkezőknek, illetve a külföldi tartózkodási hellyel rendelkezőknek (a román jog megkülönbözteti a lakóhelyet és a tartózkodási helyet) a szavazás napján van lehetőségük regisztrálni a külhoni, úgynevezett speciális névjegyzékbe.¹³⁰ Erre azok a külföldi lakhellyel rendelkezők is feliratkozhatnak, akik valamilyen okból az állandó jegyzékből kimaradtak, útlevelük és más, országtól és a külföldön tartózkodás céljától függően különböző okmányok felmutatásával.¹³¹

¹²⁷ Costica Dumbrava (2013): Acces to electoral rights, Romania. EUDO Citizenship Observatory (2. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=139-RO-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

¹²⁸ 22. cikk (1).

¹²⁹ 26. cikk (1).

¹³⁰ Organization and conduct of election. A román Képviselőház honlapja.

(<http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=114>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 9.)

¹³¹ Képviselőházi és szenátusi választási törvény (2008/35.). 27. cikk (2).

(http://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Romania_%20Law%20No%2035%20on%20Elections%20to%20Chamber%20of%20Deputies%20and%20Senate_2008_EN.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

5. 8. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A külhoni voksolási módok sokfélesége tekintetében nem mondható bőkezűnek a román szabályozás, hiszen csak személyesen, Románia nagykövetségein gyakorolhatják választójogukat az állam határontúli polgárai.¹³² Fontos, hogy csak abban az országban szavazhatnak a külhoniak, ahol lakhelyük vagy tartózkodási helyük van, ha azonban az adott államban nincs kialakított szavazóhelyiség, akkor is a saját külhoni szavazóköriükhöz tartozó konzulátuson kell voksolniuk.¹³³ Bár mind a szavazóhelyiségek, mind a választáson résztvevő külhoniak száma nő, teljes – igen tekintélyes – létszámukhoz képest még mindig kevesen vesznek részt a különböző romániai választásokon,¹³⁴ ami akár az aránytalan adminisztratív terhekre is visszavezethető. Ezt a helyzetet próbálta orvosolni 2010-ben az Alkotmánybíróság az elektronikus, illetve 2011-ben a Szenátus a postai szavazás bevezetésének javaslatával, azonban mindkét terv meghiúsult az aktuális kormány ellenállásán.¹³⁵

5. 9.: Szlovákia

5. 9. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

A szlovák választási rendszer az arányosság elvén alapul,¹³⁶ a választók pártok, pártszövetségek rugalmas listáira adják le voksukat, az ország területe egy darab, nagyméretű választókerületnek tekinthető.¹³⁷ A százötven fős törvényhozás mandátuma normál esetben négy évig tart.¹³⁸ A többi, tisztán arányos választási szisztémához hasonlóan Szlovákia esetében is megjegyzendő, hogy az állam határontúli polgárainak nincs sanszuk saját jelöltek bejuttatására a törvényhozásba, nincsenek olyan mandátumok, amelyeket kizárólag az ő szavazataik eredményeznek. A szabadlistás rendszer viszont lehetőséget teremt arra, hogy a választó – az általa preferált párt vagy pártszövetség listájáról – maximum négy jelöltet

¹³² 18. cikk (8).

¹³³ 18. cikk (10).

¹³⁴ Burean, Toma (2011): Political Participation by the Romanian Diaspora. In Paul E. Sum and Ronald F. King (szerk.): Romania under Băsescu: Aspirations, Achievements, and Frustrations during His First Presidential Term. Lanham: Lexington Books, 83-105. (13. oldal).
(http://www.academia.edu/985069/Political_Participation_by_the_Romanian_Diaspora) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹³⁵ Costica Dumbrava (2013): Acces to electoral rights, Romania. EUDO Citizenship Observatory (1. oldal).
(<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=139-RO-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

¹³⁶ Parlamenti választási törvény (2004). 1. szakasz.
(<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4419>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹³⁷ 11. szakasz.

¹³⁸ A Szlovák Köztársaság alkotmánya. 73. cikk (1). (<http://www.slovakia.org/sk-constitution.htm>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

kiválasszon,¹³⁹ azokat az adott lajstromon belül jobb pozícióhoz segítse. Így – elméletben – egy, a határontúli szlovákok problémáinak, ügyeinek képviselőjét magára vállaló politikus a pártakat ellenében is befutó helyre kerülhet a külhoni szlovák állampolgárok szavazatai segítségével.

5. 9. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

A szlovák szabályozás szerint a Velencei Bizottság által meghatározott külhoniállampolgár-csoportok mindegyike rendelkezik választójoggal a törvényhozási választások alkalmával. Természetesen a szavazatok jogegyenlősége nem sérül, hiszen az arányos választási rendszerben az összes polgár egyetlen szavazattal rendelkezik (valamint mindegyikük négy kedvezményezett jelöltet választhat a preferált pártlistáról).

5. 9. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

A határon túl voksolók mindkét főbb csoportjára jórészt ugyanazok az előírások vonatkoznak a regisztráció tekintetében. A belföldi lakcímmel rendelkező polgárok alapesetben az állandó névjegyzékek egyikében szerepelnek, amelyek karbantartásáért a városok (Pozsony és Kassa esetében az egyes kerületek) felelősek.¹⁴⁰ Ennek megfelelően a külhoniak e csoportjába tartozóknak a városi önkormányzatoknál, írásban kell jelezniük a leveles szavazásra vonatkozó szándékukat a választásokat megelőző ötvenedik napig.¹⁴¹ A belföldi lakcímmel nem rendelkezők ezzel szemben a speciális névjegyzékbe kérhetik felvételüket, az adminisztratív tennivalóik megegyeznek a hivatalosan Szlovákiában élőkkel: szintén minimum ötven nappal a választások előtt nyújthatnak be kérelmet a külföldiek névjegyzékét kezelő, Pozsony Pozsonyligetfalu kerületéhez tartozó önkormányzathoz, amelynek tartalmaznia kell egy szlovák nyelvű nyilatkozatot arról, hogy valóban nincs belföldi lakcímük, valamint egy, az állampolgárságot igazoló okmány fénymásolatát.¹⁴² Az ötvennapos feliratkozási határidő meglehetősen szigorúnak mondható európai összehasonlításban, rendkívüli tudatosságot, előrelátást igényel a választópolgárok részéről. Az a lakcímmel rendelkező polgár például, aki majd két hónappal a választások előtt nincs tisztában pontos munkarendjével, vagy egyéb külföldi elfoglaltságával, könnyen lemaradhat a voksolásról.

¹³⁹ Parlamenti választási törvény (2004). 30. szakasz (5).

(<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4419>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁴⁰ 4. szakasz (1).

¹⁴¹ 35. szakasz (1).

¹⁴² 10. szakasz (3).

5. 9. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A szlovák jog tehát kizárólag a postai úton történő szavazás lehetőségét biztosítja a külhoni állampolgároknak a számos metódus közül. Az önkormányzatok a választások előtt minimum harmincöt nappal kötelesek elküldeni az állampolgárok megadott külföldi címére a szokásos két borítékot, valamint a szavazólapokat tartalmazó választási levélsomagot. Ezt – a szavazólapot kitöltve, a borítékokat lezárva – legkésőbb a választást megelőző utolsó munkanapig vissza kell juttatnia választónak.¹⁴³

5. 10.: Szlovénia

5. 10. 1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

A kétkamarás szlovén törvényhozó hatalom első kamarája, a Nemzetgyűlés négyéves mandátummal rendelkező kilencven tagját teljes mértékben arányos választási rendszer alkalmazásával juttatják pozícióba.¹⁴⁴ A negyven képviselő, ötéves megbízatású második kamara ezzel szemben korporatív alapon szerveződik, tagjait különböző szakmai szervezetek, munkaadói és munkavállalói kamarák, valamint a helyi önkormányzatok delegálják.¹⁴⁵ Elmondható, hogy ebben a szisztémában sincsenek olyan mandátumok, amelyeket tisztán a külhoni állampolgárok szavazatai eredményeznének, hiszen az arányos választási rendszer nem ad lehetőséget speciális, határontúli egyéni választókerületek létrehozására. Részben azonban hasonló a helyzet a szlovákiaihoz, hiszen az ország nyolc választókerületében külön-külön felállított pártlistákon belüli erőviszonyok módosítására itt is lehetőség van. A választóknak a voksolás alkalmával a preferált lista egy jelöltjét kell bekarikázniuk, a szabad lajstromok végső sorrendjéről így ők határoznak.¹⁴⁶ Az elméleti lehetősége megvan tehát, hogy egy-egy, a külhoniaknak kedves képviselőjelölt mandátumot szerezzen, az esélyt viszont csökkentti, hogy a határon túl szavazóknak jelenlegi, illetve egykori lakcímük (vagy felmenőik egykori lakhelye) választókerülete pártlistáira kell voksolniuk, a belföldi lakóhellyel soha nem rendelkezők pedig szabadon dönthetnek szavazásuk elméleti helyszínéről.¹⁴⁷ Ez a rendszer elaprózza a külhoni szlovének voksait a nyolc választókerület között, a Szlovákiában alkalmazott egy választókerületi szisztéma az ő szempontjukból mindenképpen kedvezőbb.

¹⁴³ 34., 35. szakasz.

¹⁴⁴ A Szlovén Köztársaság alkotmánya. 80., 81.. cikk. (http://www.servat.unibe.ch/icl/si00000_.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁴⁵ 96., 98.. cikk.

¹⁴⁶ Nemzetgyűlési választási törvény (1992). 73. cikk.

(<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/3825>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁴⁷ 7. cikk.

5. 10. 2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

Mind a belföldi lakcímmel nem rendelkező, mind a szlovéniai, de a választás napján külföldön tartózkodó szlovén állampolgároknak van választójoguk, és mivel mindenkinek egy szavazata van, azok jogegyenlősége is biztosított.

5. 10. 3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

A belföldi lakcímmel rendelkező szlovének az állandó választási névjegyzékben szerepelnek, természetesen jelezniük kell a hatóságok felé, ha a választások napján külföldön tartózkodnak, de élni kívánnak szavazati jogukkal. Ezt a választást megelőzően legkésőbb harminc nappal tehetik meg, az állami választási bizottságot e-mail-ben, levélben vagy faxon értesítve.¹⁴⁸ A belföldi lakhellyel nem rendelkezők külön névjegyzéket alkotnak, amelyre egy alkalommal, a szlovéniai címük megszűnése vagy a nagykorúvá válásuk utáni első választás előtt fel kell iratkozniuk, ha voksolni kívánnak. Ezt bármikor megtehetik, akár választási időszakon kívül is. A kérelemhez csatolniuk kell személyes adataikat, egy, az állampolgárságuk tényét bizonyító okmányt, külföldi címüket. Ekkor kell dönteni arról is, melyik választókerületben szeretnének voksolni (illetve jelezniük kell, ha nekik vagy felmenőiknek volt szlovéniai lakcímük).¹⁴⁹ Az elmúlt években rendre belpolitikai vitákat okoz, hogy a belföldi lakcímmel nem rendelkezők névjegyzékében szereplők, az egyszeri regisztráció után, minden választás alkalmával automatikusan hozzájutnak a szavazólapokhoz. A jogrendszer e lazasága miatt általában a kiküldött levélsomagok csupán ötödét kapja vissza a választási bizottság.¹⁵⁰ A belföldi lakhellyel nem rendelkezők dönthetnek úgy is, hogy Szlovéniában szavaznak, erről e-mail-ben, levélben vagy faxon tájékoztathatják a hatóságokat minimum három nappal a választások előtt.

5. 10. 4.: Hogyan szavazhatnak a külhoniak?

A belföldi lakcímmel rendelkezők az általános szavazást kettő-öt nappal megelőzően a saját körzetük speciális szavazóhelyiségében élhetnek a korai szavazás lehetőségével, amennyiben

¹⁴⁸ Voting from abroad. A szlovén állami választási bizottság honlapja. (<http://www.dvk-rs.si/index.php/en/where-and-how-to-vote/voting-from-abroad>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 12.)

¹⁴⁹ Matej Accetto (2013): Acces to electoral rights, Slovenia. EUDO Citizenship Observatory (7. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1318-Slovenia-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

¹⁵⁰ Matej Accetto (2013): Acces to electoral rights, Slovenia. EUDO Citizenship Observatory (1. oldal). (<http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=1318-Slovenia-FRACIT.pdf>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

a választás tényleges időpontjában távol vannak.¹⁵¹ Az állandó lakhely hollététől függetlenül lehetőség van postai úton történő szavazásra. A kitöltött szavazólapot és a hatóságok által előzetesen megküldött, az állampolgár által aláírt választási kártyát tartalmazó borítékot az adott ország szlovén nagykövetségének vagy a szlovéniai lakcímhez tartozó helyi választási bizottságnak kell eljuttatni az általános választási napot követő éjfélig.¹⁵² Szintén lehetséges a nagykövetségeken és konzulátusokon kialakított szavazóhelyiségekben való voksolás a választás napján. A belföldi lakcímmel nem rendelkezők Szlovénia területén is szavazhatnak, a kifejezetten e célból létrehozott, speciális helyiségek valamelyikében.

6.: Konklúzió

A kutatás eredményeit az 1. táblázat tartalmazza.¹⁵³

Ország	1. 1.	2. 1.	2. 2.	3. 1.	3. 2.	4. 1.	4. 2.	Összpontszám
Észtország	3	5	5	3	2	4	5	27
Románia	5	5	5	5	5	1	1	27
Szlovénia	3	5	5	4,5	4	2,5	3	27
Lettország	3	5	5	4	3	2	3	25
Litvánia	2	5	5	5	5	1	1	24
Bulgária	1	5	5	5	5	1	1	23
Lengyelország	1	5	5	4	3	2	3	23
Horvátország	3	5	5	4	2	1	1	21
Szlovákia	3	5	5	1	2	1	3	20
Magyarország	1	1	3	4	3,5	1	2	16,5
Csehország	2	5	1	3	1,5	1	1	14,5
Átlag	2,45	4,64	4,45	3,82	3,27	1,59	2,18	22,5

A magyar külhoni állampolgárok választójogára vonatkozó joganyag – a megszerezhető harmincöt egység alig felét begyűjtve – a tizenegy, közép-kelet-európai EU-tagállam között mindössze a tizedik helyet szerezte meg kutatásunkban. Ezzel eldőlt, hogy hipotézisünk nem teljesült, vagyis a magyar kormánykoalíció – sokszor hangsúlyozott nemzeti elköteleződése ellenére – nem tudott egy olyan, a régió államaiéval versenyképes, a rangsor első felébe kerülő jogszabályi keretet megalkotni, amely megfelelő mértékű beleszólást biztosít a határontúliaknak a magyar törvényhozás összetételébe.

Az aspektusokat külön-külön vizsgálva elmondhatjuk, hogy Magyarország főleg a külhoniak anyagi jogi szempontok szerinti diszkriminációját tekintve van lemaradásban a többi

¹⁵¹ 69. cikk.

¹⁵² 87. cikk.

¹⁵³ A kutatási szempontok tételes leírása és az államok jogrendszerei által kapott pontszámok indoklása a Függelékben található.

jogrendszerrel szemben. A térségben nincs még egy olyan ország, amely a határontúli polgárait belföldi lakcímmel való rendelkezés szerint megkülönböztetné, és a külföldön voksolók egészét is csak Csehországban éri hátrány, hiszen (hasonlóan belföldi lakcím nélküli magyarokhoz) csak listát választhatnak. Tény, hogy a 2010-es parlamenti választásokat megelőző időszakban érvényben lévő joganyag még korszerűtlenebb, még inkább kilógott volna a többi állam törvényei közül, a belföldi lakhellyel nem rendelkező magyar állampolgároknak megadott, a világon szinte egyedülálló „felszavazat” azonban nem tudta jobb pozícióhoz segíteni a magyar szabályozást.

A választási rendszer típusát, a kizárólag külhoni választók szavazatain múló mandátumok meglétét vizsgáló 1. 2.-es szempontot figyelembe véve szintén a minimális egy pontot tudta megszerezni a magyar szabályozás. Ebben a tekintetben nincs nagy lemaradás, a legtöbb állam szintén nem biztosít önálló képviselői helyeket határontúli polgárainak, csupán szabadlistás választási rendszerei miatt tudott két-három pontot szerezni a mezőny nagy része.

Ami az eljárásjogi regulákat illeti, hazánk választási regisztrációs szabályozása kevéssel bár, de a kelet-közép-európai átlagos pontszám felett tudott teljesíteni, köszönhetően elsősorban a kényelmes, interneten keresztül lebonyolítható feliratkozásnak, illetve a barátságos határidőknek. A gondok a szavazási metódusok számbavételével kezdődnek. Méltánytalan, hogy Magyarország a külhoniak mindkét köre számára csupán egy módot biztosít a voksolásra, az pedig érthetetlen, miért különböztet meg ebben a tekintetben is.

A listán elfoglalt nem túl dicséretes pozíció könnyedén javítható lenne, ehhez elsősorban – egy esetleges jövőbeni törvénymódosítással – az állampolgárok szavazatának jogegyenlőségét kellene biztosítani, amely alatt a lakcímmel nem rendelkező határon túliak egyéni jelöltekre történő voksolásának lehetővé tételét értjük. Ehhez – a határontúli magyarok létszámát és potenciális politikai aktivitását figyelembe véve – elegendő lenne két-három, az egész világ területét lefedő külhoni, speciális egyéni választókerület kialakítása. A százkilencvenkilenc fős Országgyűlésben így (a listás ágra való befolyásukat figyelembe véve) körülbelül három-négy képviselői hely (a mandátumok egy-két százaléka) sorsáról dönthetnének a külföldön szavazó magyar állampolgárok. Ha ezeken túl mind a külképviseleti személyes, mind pedig a postai úton történő szavazást lehetővé tenné a külhoniak összessége számára (az

álomkategóriába tartozó, jogvédőszervezetek által forszírozott¹⁵⁴ internetes voksolásról nem is beszélve), a magyar törvényhozás akár a legerősebb jogosítványokat biztosító közép-kelet-európai külhóniválasztójog-szabályozás megalkotójának is mondhatná magát.

Azt, hogy az utóbbi javaslatok nem az álomkategóriába tartoznak, Horvátország és Románia példája mutatja, amelyek közül előbbi belföldi lakcímmel nem rendelkező polgárai, utóbbi pedig teljes határontúli népessége számára biztosít saját törvényhozási helyeket. Ráadásul egyikük sem a külhoniak alacsony száma miatt merte megengedni magának az extra mandátumok biztosítását, épp ellenkezőleg: mindkét állam – Magyarországhoz hasonlóan – több százezer határontúlival rendelkezik. Ez alapján azt az általánosságot is megfogalmazhatjuk, hogy – ha hazánkat nem számítjuk – Kelet-Közép-Európában a nagyobb határontúli népességgel rendelkező államok biztosítanak szélesebb anyagi jogi lehetőségeket külhoni polgáraik számára. Az eljárásjogi kérdéseket figyelembe véve ezt nem mondhatjuk el, hiszen ebben a tekintetben a kevésbé népes külhoni közösséggel rendelkező Szlovénia vagy épp Lettország közel azonos pontszámmal zárt, mint a hagyományosan sok külföldön élő polgárral rendelkező Lengyelország, Bulgária vagy Románia.

¹⁵⁴ Interneten vs. levélben szavazás 1.rész: álom és valóság. TASZ-blog, 2014. március 11. (http://ataszjelenti.blog.hu/2014/03/11/interneten_vs_levelben_szavazas_1_resz_alom_es_valosag) (Utolsó megtekintés: 2014. március 16.)

Függelék

A kutatás (a 2.: *Módszertan* fejezetben már részletesebben kifejtett) elsődleges szempontjai, a pontosítás részletes szabályai a következők voltak:

1.: Kiket és milyen módon juttathatnak a parlamentbe a külhoniak?

1. 1.: A választási rendszer típusa, a külhoni szavazók hatása a mandátumok elosztására.

1 pont: Nem szabadlistás és speciális, külhoni választókerülete(ke)t nem tartalmazó választási rendszerek.

2 pont: Vegyes választási rendszerek szabadlistás arányos ággal.

3 pont: Arányos, szabadlistás választási rendszerek.

5 pont: Speciális, külhoni választókerülete(ke)t tartalmazó választási rendszerek.

2.: A külhoniak mely csoportjai szavazhatnak?

2. 1.: A külhoniak egyes csoportjai közötti anyagi jogi megkülönböztetés.

1 pont: Tapasztalható anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.

5 pont: Nem tapasztalható anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.

2. 2.: A belföldön és külföldön szavazók közötti anyagi jogi megkülönböztetés.

1 pont: Tapasztalható anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.

3 pont: A külhoniak két fő csoportja közül az egyik esetében tapasztalható diszkrimináció.

5 pont: Nem tapasztalható anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.

3.: Hogyan regisztrálhatnak a külhoniak?

3. 1.: A regisztráció határideje.

1 pont: A regisztráció végső határideje a választásokat megelőző negyvenhatodik-hatvanadik napra esik.

2 pont: A regisztráció végső határideje a választásokat megelőző harmincegyedik-negyvenötödik napra esik.

3 pont: A regisztráció végső határideje a választásokat megelőző tizenhatodik-harmincadik napra esik.

4 pont: A regisztráció végső határideje a választásokat megelőző első-tizenötödik napra esik.

5 pont: Nem szükséges regisztráció, vagy a választás napján és helyszínén megtehető.

3. 2.: A regisztráció adminisztratív terhei.

1 pont: A regisztrációhoz személyes jelenlét szükséges

2 pont: A regisztráció postai úton elvégezhető.

3 pont: A regisztráció elektronikus úton elvégezhető.

4 pont: A regisztráció egyszeri: csak az állampolgárság megszerzése vagy a belföldi lakcím elvesztése utáni első választáson kell elvégezni.

5 pont: A regisztráció automatikus, állampolgári beavatkozást nem igényel.

4.: Hogyan szavazhatnak a külföldiek?

4. 1.: A szavazási módok sokfélesége.

A Velencei Bizottság által elkülönített szavazási módok (személyes, leveles, meghatalmazott útján történő, előre történő, elektronikus) megléte esetén egy-egy pont írható jóvá.

4. 2.: A legkönnyebben elérhető szavazási mód adminisztratív terhei.

1 pont: A legkönnyebben elérhető mód a személyes szavazás.

3 pont: A legkönnyebben elérhető mód a postai úton történő szavazás.

5 pont: A legkönnyebben elérhető mód az elektronikus szavazás.

(Amennyiben a belföldi lakcímmel rendelkező, illetve nem rendelkező polgárok anyagi jogi vagy eljárásjogi lehetőségei, kötelességei eltérnek, a két csoport pontszámát átlagolni kell. Szintén így kell eljárni a különböző szavazási módokhoz tartozó regisztrációs eljárások különbözősége esetén.)

Az államok jogrendszerei által kapott pontszámok indoklását a következő táblázat tartalmazza:

Ország	Szempont	A kapott pontszám indoklása
Észtország	1. 1.	A választási rendszer arányos, szabadlistás.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A regisztráció végső határideje voksolás előtti harmincadik nap, ami a választásokat megelőző tizenhatodik-harmincadik napra esik.
	3. 2.	A regisztráció postai úton elvégezhető.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül az észt jog a személyes szavazást, a postai úton való voksolást, az elektronikus szavazást és az előzetes szavazást teszi lehetővé.
Románia	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód az elektronikus szavazás.
	1. 1.	A választási rendszer tartalmaz speciális, külhoni választókerülete(ke)t.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A regisztráció a választás napján és helyszínén megtehető, ha a polgár nem szerepel a külhoni névjegyzékben.
	3. 2.	A regisztráció a szavazással együtt történik, külön állampolgári beavatkozást nem igényel.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a román jog csak a személyes szavazást teszi lehetővé.
Szlovénia	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a személyes szavazás.
	1. 1.	A választási rendszer arányos, szabadlistás.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A belföldi lakcímmel rendelkezők az előre történő voksolás esetén nem kötelesek regisztrálni, a konzulátusokon való személyes, valamint a postai voksolás előtt viszont igen. A regisztráció végső határideje voksolás előtti harmincadik nap, ami a választásokat megelőző tizenhatodik-harmincadik napra esik. A belföldi lakcímmel nem rendelkezők sem a konzulátusokon történő voksolás esetén, sem a postai voksolás előtt nem kötelesek regisztrálni. Az eljárások pontszámait átlagolni kell.
	3. 2.	A belföldi lakcímmel rendelkezők az előre történő voksolás esetén nem kötelesek regisztrálni, a konzulátusokon való személyes, valamint a postai voksolás előtt viszont igen, ezt elektronikus úton tehetik meg. A belföldi lakcímmel nem rendelkezők a konzulátusokon történő voksolás esetén és a postai voksolás előtt is egyszer, az állampolgárság megszerzése

		vagy a belföldi lakcím elvesztése utáni első választáson kötelesek regisztrálni. Az eljárások pontszámait átlagolni kell.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a szlovén jog a külföldiek mindkét csoportja számára lehetővé teszi személyes szavazást és a postai úton való voksolást, a belföldi lakcímmel rendelkezők számára pedig az előre történő szavazást is. A két csoporthoz tartozó lehetséges szavazási módok számát átlagolni kell.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a postai úton történő szavazás.
Lettország	1. 1.	A választási rendszer arányos, szabadlistás.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külföldi állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külföldi állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A személyes, külképviselési szavazás előtt nem szükséges regisztrálni, a postai úton történő voksolást megelőzően viszont igen. A regisztráció végső határideje voksolás előtti harmadik hét, ami a választásokat megelőző tizenhatodik-harmincadik napra esik. A két eljárás pontszámát átlagolni kell.
	3. 2.	A személyes, külképviselési szavazás előtt nem szükséges regisztrálni, a postai úton történő voksolás esetén viszont személyesen kell megjelenni a külképviselésen. A két eljárás pontszámát átlagolni kell.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a lett jog a személyes szavazást és a postai úton való voksolást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a postai úton történő szavazás.
Litvánia	1. 1.	A választási rendszer vegyes, szabadlistás arányos ággal.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külföldi állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külföldi állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	Nem szükséges regisztráció.
	3. 2.	A regisztráció automatikus, állampolgári beavatkozást nem igényel.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a litván jog csak a személyes szavazást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a személyes szavazás.
Bulgária	1. 1.	A választási rendszer nem szabadlistás és nem tartalmaz speciális, külföldi választókerülete(ke)t.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külföldi állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külföldi állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A regisztráció a választás napján és helyszínén megtehető.

	3. 2.	A regisztráció a szavazással együtt történik, külön állampolgári beavatkozást nem igényel.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a bolgár jog csak a személyes szavazást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a személyes szavazás.
Lengyelország	1. 1.	A választási rendszer nem szabadlistás és nem tartalmaz speciális, külhoni választókerülete(ke)t.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A regisztráció végső határideje voksolás előtti harmadik nap, ami a választásokat megelőző első-tizenötödik napra esik.
	3. 2.	A regisztráció elektronikus úton elvégezhető.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a lengyel jog a személyes szavazást és a postai úton való voksolást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a postai úton történő szavazás.
Horvátország	1. 1.	A választási rendszer vegyes. A belföldi lakcímmel nem rendelkezők számára létezik speciális, külhoni választókerület, a külföldön szavazó, belföldi lakcímmel rendelkezők szavazatait viszont az otthoni lakhelyükön leadott szavazatokhoz keverik, így a két csoport pontszámát átlagolni kell.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A regisztráció végső határideje voksolás előtti tizedik nap, ami a választásokat megelőző első-tizenötödik napra esik.
	3. 2.	A regisztráció postai úton elvégezhető.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a horvát jog csak a személyes szavazást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a személyes szavazás.
Szlovákia	1. 1.	A választási rendszer arányos, szabadlistás.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között.
	3. 1.	A regisztráció végső határideje voksolás előtti ötvenedik nap, ami a választásokat megelőző negyvenhatodik-hatvanadik napra esik.
	3. 2.	A regisztráció postai úton elvégezhető.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a szlovák jog csak a postai úton történő szavazást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a postai úton történő

		szavazás.
Magyarország	1. 1.	A választási rendszer nem szabadlistás és nem tartalmaz speciális, külhoni választókerülete(ke)t.
	2. 1.	Van anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között, hiszen a belföldi lakcímmel nem rendelkezők csak pártlistára szavazhatnak.
	2. 2.	A külhoniak két fő csoportja közül az egyik esetében tapasztalható diszkrimináció, hiszen a belföldi lakcímmel nem rendelkezők csak pártlistára szavazhatnak.
	3. 1.	A regisztráció végső határideje a belföldi lakcímmel rendelkezők esetében a voksolás előtti nyolcadik nap, míg a belföldi lakcímmel nem rendelkezők esetében a voksolás előtti tizenötödik nap, ami a választásokat megelőző első-tizenötödik napra esik.
	3. 2.	A belföldi lakcímmel rendelkezők minden választás előtt elektronikus úton regisztrálhatnak, míg belföldi lakcímmel nem rendelkezők egyszer, az állampolgárság megszerzése vagy a belföldi lakcím elvesztése utáni első választáson kötelesek feliratkozni. A két eljárás pontszámát átlagolni kell.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a magyar jog a belföldi lakcímmel rendelkezőknek csak a személyes szavazást, a belföldi lakcímmel nem rendelkezőknek pedig csak a postai úton történő voksolást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a belföldi lakcímmel rendelkezőknek a személyes szavazás, a belföldi lakcímmel nem rendelkezőknek pedig a postai úton történő voksolás. A két eljárás pontszámát átlagolni kell.
Csehország	1. 1.	A választási rendszer vegyes, szabadlistás arányos ággal.
	2. 1.	Nincs anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok két fő csoportja között.
	2. 2.	Van anyagi jogi diszkrimináció a külhoni állampolgárok egésze és a belföldön szavazók között, hiszen a külképviseleteken voksolók csak pártlistára szavazhatnak.
	3. 1.	A regisztráció végső határideje a belföldi lakcímmel nem rendelkezők esetén a választások előtti negyvenedik nap, míg a belföldi lakcímmel rendelkezők esetén a hetedik nap. A két csoport átlaga a választásokat megelőző tizenhatodik-harmincadik napra esik.
	3. 2.	A belföldi lakcímmel nem rendelkezők postai úton, a belföldi lakcímmel nem rendelkezők csak személyesen regisztrálhatnak, a két csoport pontszámát átlagolni kell.
	4. 1.	A Velencei Bizottság kategóriái közül a cseh jog csak a személyes szavazást teszi lehetővé.
	4. 2.	A legkönnyebben elérhető mód a személyes szavazás.

Irodalomjegyzék

Alapjogokért központ (2013.): Egy a sok közül. (http://alapjogokert.hu/wp-content/uploads/2013/09/eu_szm_02_final.pdf)

Bureau, Toma (2011): Political Participation by the Romanian Diaspora. In Paul E. Sum and Ronald F. King (szerk.): Romania under Băseșcu: Aspirations, Achievements, and Frustrations during His First Presidential Term. Lanham: Lexington Books, 83-105. ([http://www.academia.edu/985069/Political Participation by the Romanian Diaspora](http://www.academia.edu/985069/Political_Participation_by_the_Romanian_Diaspora))

EUDO Citizenship: Electoral Rights Reports. (<http://eudo-citizenship.eu/electoral-rights/electoral-rights-reports>)

Jakab András (2011): A külföldön élő magyar állampolgárok választójoga egyenlőségének kérdése a választási törvény koncepciójában. Pázmány Law Working Papers, 2011/38. (<http://www.plwp.jak.ppke.hu/images/files/2011/2011-38.pdf>)

Juhász Attila – László Róbert (2012): A külföldi magyar állampolgárok választójoga. In: Political Capital: Félúton a választási reform (http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/PC-FES_ConferencePaper_FelutonAValasztasiReform_120417.pdf)

Kiss Tamas – Barna Gergő (2013): Erdélyi magyarok és a magyarországi politika. In üő.: Erdélyi magyarok a magyarországi és a romániai politikai térben. Kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Kolozsvár. ([http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/Kiss-Barna_-ErdelyiMagyarokAMagyarorszagisARomaniaiPolitikaiTerben_2013.pdf](http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/Kiss-Barna_-_ErdelyiMagyarokAMagyarorszagisARomaniaiPolitikaiTerben_2013.pdf))

Majtényi Balázs (2011): Történelmünk hagyománya. Fundamentum, 15 (2): 56–61. (<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/11-2-04.pdf>)

Századvég Alapítvány (2013): A határontúli magyarok választójoga – Európában elfogadott megoldás született. In üő.: Az új magyar választási rendszer. (http://szazadveg.hu/ld/w0w1i5r5l9k1k8j9f8i7_az-uj-magyar-valasztasi-rendszerSzazadveg-tanulmany130802.pdf)

Jogszabályjegyzék

Bulgária:

Választási törvény (2011/9). ([http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/workinggroup4/2012-August-27-29/Responses NVs_2012/20120419 Bulgaria English_4.pdf](http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/workinggroup4/2012-August-27-29/Responses_NVs_2012/20120419_Bulgaria_English_4.pdf))

Állampolgársági törvény (1998/136). (http://www.bulgarianembassy-london.org/index.php?option=com_content&task=view&id=107&Itemid=175)

Anyakönyvezési törvény (1999/67). (http://www.dkh.minfin.bg/images_content/reg.pdf)

Csehország:

A Cseh Köztársaság alkotmánya. 16. cikk. (<http://www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/1993/1.html>)

Parlamenti választási törvény (1995/247). (<http://www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/1995/247.html>)

Észtország:

Az Észt Köztársaság alkotmánya. (<http://www.president.ee/en/republic-of-estonia/the-constitution/>)

Parlamenti választási törvény (2002/57, 355). (<http://www.legaltext.ee/text/en/X60044K4.htm>)

Horvátország:

A Horvát Köztársaság alkotmánya. (<http://www.sabor.hr/fgs.axd?id=17074>)

Parlamenti választási törvény (2003). (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=2447>)

Lengyelország:

A Lengyel Köztársaság alkotmánya. (<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>)

Választási törvény (2011).

(http://legislationline.org/download/action/download/id/3648/file/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011.pdf)

Lettország:

A Lett Köztársaság alkotmánya. (<http://www.saeima.lv/en/legislation/constitution>)

Parlamenti választási törvény (1995). (<http://cvk.lv/pub/public/30067.html>)

Litvánia:

A Litván Köztársaság alkotmánya. (<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>)

Parlamenti választási törvény (1992/I-2721).

(http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=430477)

Magyarország:

Magyarország Alaptörvénye. (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_1.html)

2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról

(http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_20.html)

2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról (http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_24.html)

2010. évi XLV. törvény a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről.

(<http://www.complex.hu/kzldat/t1000045.htm/t1000045.htm>)

1993. évi LV. törvény a magyar állampolgárságról. 4. § (3).

(http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300055.TV)

1989. évi XXXIV. törvény az országgyűlési képviselők választásáról. 2. § (3), (4).

(http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/1989_XXXIV_1998_ogy.pdf)

1997. évi C. törvény a választási eljárásról. 20/A–20/D §

(http://www.valasztas.hu/hu/ovi/23/23_1_8.html)

Románia:

Románia alkotmánya. (http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129513)

Képviselőházi és szenátusi választási törvény (2008/35.).

(http://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Romania_%20Law%20No%2035%20on%20Elections%20to%20Chamber%20of%20Deputies%20and%20Senate_2008_EN.pdf)

Szlovákia:

A Szlovák Köztársaság alkotmánya. (<http://www.slovakia.org/sk-constitution.htm>)

Parlamenti választási törvény (2004).

(<http://www.legislationonline.org/documents/action/popup/id/4419>)

Szlovénia:

A Szlovén Köztársaság alkotmánya. (http://www.servat.unibe.ch/icl/si00000_.html)

Nemzetgyűlési választási törvény (1992).

(<http://www.legislationonline.org/documents/action/popup/id/3825>)

További források

Nemzeti ügyek politikája, 2010 (A Fidesz–KDNP választási programja), 21. oldal:

(http://static.fidesz.hu/download/481/nemzeti_ugyek_politikaja_8481.pdf) (Utolsó megtekintés: 2014. február 5.)

Orbánt 'kötelezi a 2004-es népszavazás eredménye'. Népszabadság Online (az MTI nyomán), 2009. október 18. (http://nol.hu/belfold/orbant_kotelezi_a_2004-es_nepszavazas_eredmenye_) (Utolsó megtekintés: 2014. február 5.)

Venice Commission (2012): Joint Opinion on the Act on the Elections of Members of Parliament of Hungary (CDL-AD(2012)012). 41.–45. bekezdés.

([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2012\)012-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2012)012-e)) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

Venice Commission (2011): Report on out-of-country voting (CDL-AD(2011)022)

([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)022-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)022-e)) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

KSH: 335 ezer magyar lakcímű felnőtt él külföldön. Hvg.hu, 2013. július 11.

(http://hvg.hu/gazdasag/20130711_KSH_335_ezer_magyar_lakcimu_felnott_el_ku) (Utolsó megtekintés: 2014. február 10.)

Magyarországi névjegyzékkel nem rendelkező névjegyzékbe vett választópolgárok száma

(http://www.valasztas.hu/hu/ogyv2014/766/766_5_2.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

Beérkezett levélszavazatok száma (http://www.valasztas.hu/hu/ogyv2014/853/853_0.html) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

Nem módosították a szlovák állampolgársági törvényt. Népszabadság Online, 2014. február 11. (http://nol.hu/kulfold/nem_modositottak_a_szlovak_allampolgarsagi_torvenyt) (Utolsó megtekintés: 2014. február 12.)

Ukrajnában 'vadásznak' a kettős állampolgárságot igénylő magyarokra. Népszabadság Online, 2011. május 4. (http://nol.hu/kulfold/kettos_allampolgarsag) (Utolsó megtekintés: 2014. február 12.)

Alig szavaznak a követségeken. Népszabadság Online, 2014. április 1. (<http://nol.hu/belfold/nem-varhato-nagy-tulekedes-1453567>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

A választójogi törvényjavaslatról tanácskozott a KMKF. Erdély.ma, 2011. december 3. (<http://erdely.ma/kozeletunk.php?id=105563>) (Utolsó megtekintés: 2014. február 10.)

Legyen Székelyföld különálló külföldi választókerület a magyar választási törvényben!. Székely Nemzeti Tanács, 2011. december 4. (http://www.sznt.ro/hu-sic/index.php?option=com_content&view=article&id=503%3Alegyen-szekelyfoeld-kueloenallo-kuelfoeldi-valasztokeruelet-a-magyar-valasztasi-toervenyben&catid=13%3Akoezlemenyek&Itemid=1) (Utolsó megtekintés: 2014. február 10.)

Nehezítik a választást a külföldi magyaroknak? Index.hu, 2014. február 15. (http://index.hu/belfold/2014/02/15/igy_szivatjak_azt_aki_kulfoldon_el/) (Utolsó megtekintés: 2014. február 15.)

Ön Amerikában élő magyar állampolgár? Akkor inkább ne tessék szavazni a választásokon! 444.hu, 2014. február 9. (<http://444.hu/2014/02/09/on-amerikaban-elo-magyar-allampolgar-akkor-inkabb-netessek-szavazni-a-valasztasokon/>) (Utolsó megtekintés: 2014. február 14.)

„Igazolás nélkül dobálhatják a szavazatokat a kettős állampolgárok?”. Választásrendszer.hu, 2013. július 29. (<http://www.valasztasrendszer.hu/?p=1942094>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 16.)

Ha ön külföldön tervez szavazni az országgyűlési választásokon, akkor nézze meg ezt a térképet. 444.hu, 2014. március 15. (<http://444.hu/2014/03/15/ha-on-kulfoldon-tervez-szavazni-az-orszaggyulesi-valasztasokon-akkor-nezze-meg-ezt-a-terkepet/>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 2.)

Félrevezettek egy rakás külföldön szavazó magyart. Cink.hu, 2014. február 3. (<http://cink.hu/felrevezettek-egy-rakas-kulfoldon-szavazo-magyart-1515011678>) (Utolsó megtekintés: 2014. február 14.)

TASZ: rossz címet adtak meg az Angliában szavazóknak. Hvg.hu (az MTI nyomán), 2014. február 14. (http://hvg.hu/itthon/20140214_TASZ) (Utolsó megtekintés: 2014. február 14.)

Movement for Rights and Freedoms won half of Bulgarian votes abroad. The Sofia Globe, 2013. május 15. (<http://sofiaglobe.com/2013/05/15/movement-for-rights-and-freedoms-won-half-of-bulgarian-votes-abroad/>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 8.)

Country comparison: Net migration rate. The World Factbook, 2014. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2112rank.html>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 8.)

Important information for the applicant of the ID-card. Az ész rendőrség honlapja. (<http://www.politsei.ee/en/teenused/isikut-toendavad-dokumendid/id-kaart/taiskasvanule/oluline-info-taiskasvanule-id-kaardi-taotlejale.dot#valisesindus>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 11.)

Number of Croats falling in Bosnia and Herzegovina. Croatian Times, 2013. szeptember 30. (http://www.croatiantimes.com/news/General_News/2013-09-30/34615/Number_of_Croats_falling_in_Bosnia_and_Herzegovina) (Utolsó megtekintés: 2014. február 23.)

Voting system for Latvian citizens residing abroad to remain unchanged. A lett parlament honlapja. (<http://www.saeima.lv/en/news/saeima-news/21837-voting-system-for-latvian-citizens-residing-abroad-to-remain-unchanged>) (Utolsó megtekintés: 2014. április 9.)

Organization and conduct of election. A román Képviselőház honlapja. (<http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=114>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 9.)

Voting from abroad. A szlovén állami választási bizottság honlapja. (<http://www.dvk-rs.si/index.php/en/where-and-how-to-vote/voting-from-abroad>) (Utolsó megtekintés: 2014. március 12.)

Interneten vs. levélben szavazás 1. rész: álom és valóság. TASZ-blog, 2014. március 11. (http://ataszjelenti.blog.hu/2014/03/11/interneten_vs_levelben_szavazas_1_resz_alom_es_valosag) (Utolsó megtekintés: 2014. március 16.)